أحكام التجويد

TEDŽVID

Ćamil Silajdžić
Ibrahim Trebinjac

Pravilno učenje Kur'ana

EL-KALEM

Izdavač:
Rijaset Islamske zajednice u BiH - ***EL-KALEM***

Za izdavača:
Selim Jarkoč

Urednik:
Mustafa Prljača

Recenzenti:
hfz. Mahmud Traljić
hfz. Fadil Fazlić

Lektura i korektura:
Tarik Jakubović

Dizajn korice:
Tarik Jesenković

Slog i tehničko uređenje:
Nurko Karaman

Fotoliti korice:
JORDAN studio, Sarajevo

Štampa:
Štamparija Rijaseta EL-BEJAN

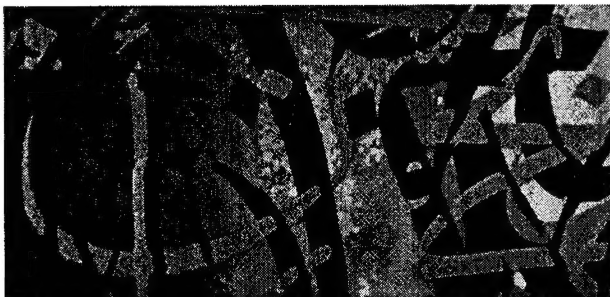
أحكام التجويد

TEDŽVID

hafiz Ćamil Silajdžić
hafiz Ibrahim Trebinjac

Pravilno učenje Kur'ana

Sarajevo, 1998.

EL-KALEM
Izdavačka djelatnost Rijaseta IZ u BiH

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَحْمَدُ اللَّهَ الَّذِي خَصَّنَا بِتَعْلِيمِ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ*

وَنُصَلِّي وَنُسَلِّمُ عَلَى مَنْ تَلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ*

وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ الْمُجَوِّدِينَ لِلْكِتَابِ الْمُبِينِ*

وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ*

PREDGOVOR

Tedžvid, kao nauka nerazdvojiva od Kur'ana, predmet je izučavanja i zanimanja još od vremena prvih muslimana. Znamo da je Muhammed, alejhi-s-selam, lično slao svoje ljude u pojedine pokrajine sa zaduženjem da druge nauče pravilnom učenju Kur'ana. Prema tome, Kur'an se naučno ne može ni zamisliti bez tedžvida.

Važnost ove nauke pravilno su shvaćali naučni krugovi muslimana od početka, pa kroz čitavu historiju islama, do dana današnjega, tako da je u tome smislu napisana vrlo zapažena literatura gotovo na svim jezicima, kojim govore pojedine brojnije muslimanske zajednice.

U red ovakvih zajednica svrstavamo se i mi, jer je i na našem jeziku već do sad, napisano i štampano nekoliko djela iz oblasti tedžvida. Neka od ovih djela, nažalost, ostala su u rukopisu.

Spomenuta djela o tedžvidu odavno su u nas nestala sa knjižarskog tržišta, jer su poodavno izdata, pa se već dugo vremena osjeća potreba za izdavanjem nove knjige. Ova potreba je tim veća, što je u nas i velika oskudica u učiteljima ove nauke.

To su, uglavnom, razlozi za pisanje novog *Tedžvida*, koji će - nadamo se - bar donekle popuniti nastalu prazninu.

Za razliku od dosadašnjih tedžvida, ova knjiga zamišljena je i izrađena na široj osnovi i sa više poglavlja, a sa glavnim, a reklo bi se i jedinim ciljem, da se pravilno učenje Kur'ana izuči što temeljitije, lakše i brže, ali ipak bez i najmanje iluzije da to može biti ostvareno bez dobrog učitelja.

Ako, dakle, ova knjiga postigne svoj cilj, ona će time opravdati svoje izdavanje.

Pisci

UVOD

Sposobnost proizvođenja glasova vezana je za postojanje naročitog glasovnog aparata. Pojedine glasovne organe imaju i životinje, ali se govorom odlikuje samo čovjek jer samo on posjeduje glasovni aparat.

U glasovne organe čovjeka spadaju: pluća sa dijafragmom i mišićima grudnog koša; zatim grkljan sa glasnim žicama, ždrijelo, usne i zubi; donja vilica, koja je pomična; jezik, kao najpokretljiviji govorni organ; tvrdo i mehko nepce; i, konačno, resica.

Izgovor je vještina, u kojoj, pored ostalog, čovjek mora namjestiti, prilagoditi i istovremeno upotrijebiti sve govorne organe sasvim određeno, i proizvesti glas, koji je, isto tako, određeno čuo, tako da ga slušaoci, bez ikakve sumnje, razumiju. Govorni su organi najčešće međusobno povezani, pa se zato veliki broj glasova može pravilno izgovoriti samo u saradnji i zajedničkom učešću svih, ili jednog broja govornih organa.

Govor se sastoji od samoglasnih i suglasnih zvukova. Samoglasnici su tonski zvukovi (tonovi), dok su suglasnici pretežno šumovi.

Za razliku od glasova u našem jeziku, glasovi arapskog jezika, naročito neki od njih, nastaju većim zapošljavanjem pojedinih govornih organa. Na ovu činjenicu moramo uvijek misliti i paziti da bismo pri izgovoru dobili željeni glas.

Tedžvid je, na osnovu gore izloženog, vještina; jer iziskuje maksimalnu vježbu i pažnju pri upotrebi govornih organa.

Praktično primjenjivanje pravila tedžvida je poseban predmet, koji se zove *kira'et*. Prema tome, kira'et je - tedžvid u praksi.

Ovo je bilo potrebno napomenuti, da bi se ukazalo na razliku između kira'eta i tedžvida.

• • •

Ovaj *Tedžvid* izrađen je po imami Asimovu kira'etu i Hafsovu rivajetu, a namijenjen je, u prvom redu, učenicima naših medresa.

POJAM TEDŽVIDA

Tedžvid je nauka, koja nas upućuje u pravilno učenje (čitanje) Kur'ana.

Za savlađivanje ove nauke potrebno je:

1) poznavati porijeklo i pravilan izgovor svakog glasa u arapskom jeziku;

2) budući da je tedžvid i vještina, neophodno je od učitelja usmeno naučiti način kako se praktično izgovara svaki pojedini glas, kako zasebno, tako i u vezi sa drugim glasovima;

3) poznavanje načina zastajanja i predaha na pojedinim riječima (*el-vakf*).

Pravilno učenje Kur'ana primio je Muhammed, a.s., od Allaha, dž.š., preko meleka Džibrila, kako to kaže i Kur'an riječima: وَرَتَّلْنَاهُ ... تَرْتِيلًا (El-Furkan, 32). Riječ *tertil*, koja je upotrijebljena u Kur'anu, ima značenje što i riječ *tedžvid.*[1]

Vrijednost ove islamske nauke je ogromna, a njena važnost se najbolje ogleda u tome što bez pravilnog učenja Kur'ana dolazi u pitanje i valjanost namaza (osim ako neko, iz opravdanog razloga, nije u stanju naučiti pravilno izgovaranje pojedinih kur'anskih riječi).

Svaka islamska zajednica obavezna je da ima dovoljan broj poznavalaca ove nauke, sposobnih da svoje znanje prenesu na druge.

---

1. اَلتَّرْتِيلُ تَجْوِيدُ الْحُرُوفِ وَمَعْرِفَةُ الْوُقُوفِ *Tertil,* tj. razgovijetno i pravilno učenje Kur'ana, znači paziti da se harfovi lijepo izgovaraju, a uz to znati gdje će se i kako stati, odnosno zastati.

Dužnost pravilnog učenja Kur'ana temelji se na samom Kur'anu, kao i na Hadisu. U suri "El-Muzzemmil", 4. ajet, Allah, dž.š., naređuje Muhammedu, a.s., a preko njega i svakom muslimanu i muslimanki: "Ve rettili-l-Kur'ane tertila", - što znači: "Uči Kur'an polahko, pravilno i ragovijetno!"

Pogrešno učenje Kur'ana, Muhammed, a.s., osudio je sljedećim riječima:

رُبَّ قَارِئٍ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ

"Ima mnogo učača, koji uče Kur'an, a Kur'an ih proklinje!" (Tj. mnogi učači, ne poznajući pravila kira'eta i tedžvida, uče Kur'an tako slabo i pogrešno, da ne samo što neće imati sevapa od toga učenja, nego čak mogu zaslužiti i prijekor i kaznu!)

Veliki islamski učenjak i stručnjak za tedžvid Imami Džezeri, u svome djelu o tedžvidu zvanom *El-Mukaddime*[2], u vezi sa ovim između ostalog kaže:

وَالأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتْمٌ لاَزِمٌ مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرْآنَ آثِمٌ

"Držati se tedžvida, pri učenju Kur'ana, jeste obavezno! Ko se toga ne drži, taj griješi!"

Učeći Kur'an, čovjek može napraviti teže i lakše greške (*lahnun dželijjun ve hafijjun*). U teže greške spada: izostavljanje i zamjena glasova, kratkih samoglasnika (*hareketa*) i izgovaranje većeg broja glasova nego što je potrebno. U lakše greške spada: pogrešno postavljenje pojedinih glasova u međusobnu vezu, i tome slično.

2. Navedeni stih kojeg je napisao Muhammed b. Alijj b. Džezeri (751-833.) nalazi se u uvodnom dijelu njegovog poznatog djela: *Tajjibetu-n-nešr fi-l-kira'ati-l-ašr*, Džedda, 1994., str. 36. (Napomena recenzenta)

PRVI DIO

O GLASOVIMA

ISHODIŠTA I SVOJSTVA POJEDINIH GLASOVA

(مَخَارِجُ الْحُرُوفِ وَصِفَاتُهَا)

U svrhu boljeg poznavanja ishodišta i svojstva svakog pojedinog glasa, kao i njegovog pravilnog izgovora, treba prethodno napomenuti sljedeće:

Glasovni aparat kod čovjeka je **grkljan**, u kojem se nalaze **glasne žice**, čije treperenje izaziva zrak koji dolazi iz pluća. Sve tri šupljine, koje stoje iznad grkljana - i to grlena, usna i nosna - služe za pojačavanje i oblikovanje zvukova, koji time utječu i na svojstvo svakog glasa. Visina glasa može biti različita, a zavisi od zategnutosti glasnih žica i pritiska zraka, koji prolazi kroz glasovnu pukotinu. Od visine zvuka, zavisi jačina zategnutosti glasnih žica, dužina njihova treperenja i jačina pritiska zraka u grkljanu.

Čitav ljudski govor sastoji se od artikulisanih glasova. Glasovi se dijele na samoglasnike i suglasnike. Samoglasnici su tonovi koji nastaju treperenjem glasnih žica, a suglasnici pretežno šumovi koji nastaju trenjem zraka pri prolaženju kroz suženi dio šupljine usta.

Sve navedene šupljine te usne, jezik i zubi, imaju glavnu ulogu kod oblikovanja glasova i isticanja njihovih svojstava. U glasovima arapskog jezika, a naročito u izgovoru pojedinih glasova po pravilima tedžvida, grkljan ima vanredno važnu ulogu.

Ovo je bilo potrebno istaknuti naročito stoga, što pojedini glasovi u arapskom nisu zastupljeni u našem jeziku, pa je njihov izgovor za nas tim neobičniji i teži, te je za njihovo pravilno izgovaranje potebna duža vježba i zorno prikazivanje.

Svaki glas u arapskom, kao i u našem jeziku, ima svoje zasebno ishodište (*el-mehredžu-l-kullijj*) i osnovno svojstvo (*sifetun lazimeh*). Većina od ukupno 28 glasova približuju se grupno jedni drugima u ishodištu (*el-mahredžu-l-džuz'ijj*), pa stoga ovih grupnih ishodišta - po mišljenju većine stručnjaka tedžvida - ima svega 17, kako to stoji i u navedenom Džezerijinom djelu: [1]

مَخَارِجُ الْحُرُوفِ سَبْعَةَ عَشَرْ عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنِ اخْتَبَرْ

Najlakši način da jedan glas izgovorimo po tedžvidu, tj. iz njegova pravog ishodišta i sa njegovim pravim svojstvima, sastoji se u tome da pred dotični glas stavimo jedan kratki vokal, naprimjer kratko "e" (أَ), i s njime povežemo dotični glas, bio on bez vokala (*sakin*), ili udvostručen (*mušedded*). Naprimjer: أَبْ ، أَنَّ (*eb*), (*enne*). Mjesto, gdje se glas prekine pri njihovu izgovoru, ishodište je toga glasa.

Da bismo lakše shvatili i savladali ishodišta arapskih glasova, podsjetit ćemo na podjelu konsonanata u našem jeziku.

Kao što znamo, u našoj abecedi ima 25 konsonanata, koji se, po mjestu nastanka (po svome ishodištu), dijele u **pet** grupa.

1. usneni (labijalni) : p, b, f, v, m
2. zubni (dentalni) : t, d, s, z, c
3. nadzubni (alveolarni) : l, n, r
4. prednjonepčani (palatalni) : č, ž, š, dž, đ, ć, j, lj, nj
5. zadnjonepčani (velarni) : k, g, h

Slična podjela konsonanata postoji i u arapskom jeziku.

Ali, za pravilan izgovor kur'anskih riječi, nama je, u tedžvidu, potrebno naučiti utvrđenih sedamnaest grupnih ishodišta, koja su učenjaci tedžvida pomno razradili.

Svako od tih ishodišta predstavlja jedno malo, zasebno poglavlje, pa ćemo ih i mi tako redom obraditi.

---

1. *Tajjibetu-n-nešr fi-l-kira'āti-l-'ašr*, str. 35. (Napomena recenzenta)

MEHARIDŽ

(*Ishodišta glasova)*

Gore spomenutih **sedamnaest** ishodišta jesu:

PRVI MAHREDŽ: Šupljina grkljana i usta

za duge vokale *ā, ī, ū,* (اَ – اِى – اُو), koristeći ishodište glasa, koji neposredno pred njima stoji, odnosno kojem jedan od tri gornja samoglasnika služi. Naprimjer: بَا (*bā*), تِي (*tī*), دُو (*dū*) itd.

Potrebno je napomenuti da se dugi samoglasnici ا (ā) i اُو (ū) izgovaraju **otvoreno tanko** ili **otvoreno krupno** - zavisno od glasa iza kojeg stoji. Otvoreno tanko izgovaraju se iza svih glasova, osim iza sljedećih osam:

خ – ص – ض – غ – ط – ق – ظ – ر

Prvih sedam glasova spadaju u krupne (*hurūfu-l-isti'lā*), a svi su sadržani u izrazu: خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ . Ovim se, u ovom slučaju, pridružuje i glas ر (*r*).

Primjeri za svih osam krupnih glasova:

قُو – قَا ، طُو – طَا ، غُو – غَا ، ظُو – ظَا ، ضُو – ضَا ، صُو – صَا

خُو – خَا ، رُو – رَا

Primjeri za tanke glasove:

هُو – هَا ، فُو – فَا ، سُو – سَا ، ثُو – ثَا ، تُو – تَا ، بُو – بَا itd.

Treba se čuvati pretjerane utanjenosti svih glasova, koji se izgovaraju otvoreno tanko (*el-feth*), kako ne bi došlo do preglašavanja.

DRUGI MAHREDŽ: Najdublji dio grla (do prsa)

S ovog mjesta izlaze dva glasa: أ i هـ . Ovi glasovi postoje i u našem jeziku, samo su u arapskom mnogo izrazitiji.

Primjeri:

أَشْهَدُ ، إِهْدِنَا ، ها أَنْتُمْ

Budući da je هـ (*hē*) samo po sebi slab glas, treba paziti da se pri izgovoru ne zagubi, ali da se pretjerano i ne naglašava, kao ni da se utopi u sebi srodan glas.

Naprimjer:

سَبِّحْهُ *sebbiḥ-hu*

بِمُزَحْزِحِهِ *bimuzaḥzihihī*

يَا نُوحُ اهْبِطْ *jā Nuḥuh-biṭ*

TREĆI MAHREDŽ: Sredina grla

Sa ovog mjesta izlaze također dva glasa: ع i ح.

Nijedan od ovih glasova ne postoji u našem jeziku. Njihov je izgovor otvoren i tanak. Zato pri njihovu izgovoru treba stisnuti srednji dio grla.

Primjeri:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا – فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمْ

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ – وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةَ

Treba naročito pripaziti kod spajanja أ (*hemzeta*) sa glasom ع (*ajn*), kad je ovaj posljednji sākin, da ne bi došlo do njegova gubljenja u vidu produžavanja أ (*elifa, hemzeta*).

Naprimjer:

اِعْلَمُوا – أَعْبُدُ – أَعْطَيْنَا

Valja, dakle, izgovoriti oba glasa, (i *hemze* i *ajn*), a ne praviti od njih dugi vokal (*ā*, *ī*), što je sasvim pogrešno.

Kod glasa ح (*hā*), međutim, treba pripaziti, da se ne izjednači sa glasom هـ (*hē*), naročito ako stoje jedan iza drugoga.

(Vidi primjere pod tačkom 2).

ČETVRTI MAHREDŽ: Vrh grla (do samih usta)

Odavde izlaze dva glasa: غ (*gajn*) i خ (*hī*). Ni ovih glasova nema u našem jeziku. Glas غ (*gajn*) je donekle blizak našem glasu *g*, s tim što je arapski mnogo grleniji i dublji. A glas خ (*hī*) je uz to još i hrapav. Pri izgovoru ova dva glasa treba grlo stisnuti, ali ih krupno izgovoriti.

Naprimjer: خَالِدِينَ – بِالْغَيْبِ

Izgovoru glasa غ (*gajn*) treba posvetiti pažnju naročito kad je sākin, a iza njega neposredno slijedi jedan od jakih glasova, kako ne bi došlo do gubljenja ili uklapanja ovog glasa u sljedeći.

Naprimjer: لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا – غَيْرِ الْمَغْضُوبِ

PETI MAHREDŽ:

Mjesto između usne šupljine i grkljana (u predjelu resice) jeste **ishodište** glasa ق (*q*). Ovaj glas je samo donekle sličan našem glasu *k*, jer je arapski mnogo dublji i krupniji.

Pri izgovoru ovog krupnog glasa nastaje malo pucanje (*kalkaleh*), naročito kad je ق (*kaf*) sākin.

Primjeri:

قَتَلَ *katele* بَقِيَ *bekije*

يَقْبَلُ *jakbelu* يَقُولُ *jekūlu*

ŠESTI MAHREDŽ:

Dio **grla** blizu mjesta odakle izlazi glas ق *(q)*, samo bliže usnoj šupljini, jeste ishodište glasa ك *(k)*. Ovaj glas najbliži je našem glasu k, samo što se pri izgovoru izvrši veći pritisak na gornje nepce nego što se to čini pri izgovoru našeg k, a ujedno je malo tanji i čvršći - po prilici takav kao što se čuje u našim riječima: kiša, kičma, sjekira i slično.

Naprimjer: مَلِكِ النَّاسِ – يَكْذِبُونَ – وَأَكِيدُ كَيْدًا – أَلَمْ تَرَ كَيْفَ

SEDMI MAHREDŽ:

Sredina jezika i nepca ishodište je glasova ج *(dž)*, ش *(š)* i ي *(j)*. Za sva tri ova glasa treba napomenuti da se oni izgovaraju tako, što se srednjim dijelom jezika blago upre u nepce i što je to upiranje pri izgovoru glasa ج *(dž)* mnogo jače. Inače, glasovi ش i ي odgovaraju našim glasovima *š* i *j*.

Za glas ج *(dž)* treba naročito istaknuti da pri njegovu izgovoru, kad je sākin, dolazi do malog pucanja (*kalkaleh*), i tom prilikom odvajamo čvrsto jezik od nepca. Ovo svojstvo glasa ج treba čuvati naročito onda kad je taj harf sākin, a iza njega dođu neki glasovi, kao ز , ت i س . Izostavljanjem kalkale, ovaj bi glas izgubio svoje svojstvo, a poprimio svojstvo kojeg drugog glasa, kao npr. *ž* u riječi رِجْزٌ, *č* u riječima رِجْسٌ i اِجْتَبَاهُ .

OSMI MAHREDŽ:

Sredina jezika, čvrsto prislonjena uz nepce (*iṭbāk*), a vrh uz donje, desne i lijeve kutnjake, ishodište je glasa ض *(ḍ)*. Ovaj glas je najteži za izgovor, a spada u najkrupnije glasove. Zahtijeva najduže zadržavanje jezika na spomenutim mjestima (*istiṭāleh*), naročito kad je udvostručen (*mušedded*), npr.:

وَلَا الضَّآلِّينَ – غَيْرِ الْمَغْضُوبِ – وَاخْفِضْ – غَضَبٌ

DEVETI MAHREDŽ:

Vrh jezika, prislonjen čvrsto uz prednji dio nepca (*inhirāf*), odmah iza zuba, jeste ishodište glasa ل. Odgovara, uglavnom, našem glasu *l*, s tim, što je arapski malo čvršći i tanji, ali ipak ne smije nimalo naginjati našem glasu *lj*.

Naprimjer: اَلَّذِينَ – مَالِكِ – اَلْحَمْدُ لِلَّهِ

DESETI MAHREDŽ:

Prednji dio jezika, stavljen malo dalje iza gornjih, prednjih zuba, uz propuštanje glasa kroz nos (*gunneh*), sačinjava ishodište glasa ن. Izgovara se malo tanje nego naš glas *n*, kad nosi vokal ـُ (*u*).

Naprimjer: يُؤْمِنُونَ – نُرِيدُ – نُؤْمِنُ

JEDANAESTI MAHREDŽ:

Prednji dio jezika, čvrsto prislonjen bliže sredini nepca (*inhirāf*), ishodište je glasa ر (*r*). Ovaj glas izgovara se na dva načina: krupno ili tanko, zavisno o njegovim raznim položajima. (Ti slučajevi objašnjeni su u posebnom poglavlju - Hukmu-r-rā').

Pri udvostručenom izgovoru ovog glasa treba jezik držati čvrsto, kako ne bi došlo do nepotrebnog umnožavanja (*teksīr*), iako je nužno djelimično zadržavanje i treperenje toga glasa (*tekrīr*), kad je udvostručen.

Primjeri:

أُمِرُوا – رَبِّ – صِرَاطَ – غَيْرِ

فَارْغَبْ – مِنْ شَرِّ – اَلرَّحْمٰنِ – اَلرَّحِيمِ

DVANAESTI MAHREDŽ:

Vrh jezika, priljubljen uz prednji dio nepca do samih zuba, ishodište je glasova: ط (*t*), د (*d*) i ت (*t*). To priljubljivanje pri izgovoru glasa ط, čvršće je i jače nego pri izgovoru glasova ت i د.

Pri izgovoru glasa ط (*ṭ*) podižemo veći dio jezika (*iṭbāk*).

Osim toga, glas ط spada u jake glasove (*isti'lā'*) i ne postoji u našem jeziku; a kad je sākin, treba pri izgovoru malo otpući (*kalkaleh*).

Primjeri:
مَا لَمْ نُحِطْ – يَطِيرُ – أَطْعَمَهُمْ – طَعَامٌ – وَلْيَتَلَطَّفْ – مِنَ الشَّيْطَانِ

I glas د, koji je nešto čvršći nego naš glas *d*, kada je sākin, treba otpući pri izgovoru, samo tanko, jer ovaj glas ne spada u krupne glasove.

Naprimjer: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدْ – اَللَّهُ الصَّمَدْ – لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ

Glas ت je nešto čvršći i tanji nego naš glas *t*. Kad je ovaj glas sākin, treba pripaziti da se ne zagubi u sljedećem glasu (*zuhūr*), - osim ako iza njega dođu njemu srodni glasovi ط i د, u koje se mora uklopiti (*idgāmu mutedžānisejn*).

Naprimjer: وَأَحَاطَتْ بِهِ – كَذَّبَتْ قَوْمُ – جَاءَتْ رُسُلُنَا

Treba naročito pripaziti, da ne dođe do uklapanja glasa د u ض jer su oni samo naizgled srodni, npr. قَدْ ضَلُّوا (*kad ḍallū)*

TRINAESTI MAHREDŽ:

Prednji dio jezika, podignut i čvrsto priljubljen uz prednji dio nepca (*iṭbāk*), do samih zuba, jeste ishodište glasa ص (*ṣ*). Ovaj harf izgovara se krupno, uz usporeno propuštanje glasa kroz zube.

Naprimjer: مَرْصُوصْ – وَالصَّيْفْ – بِأَصْحَابِ

Glas ص (ṣ) ne postoji u našem jeziku. Njemu su, po svome ishodištu i svojstvu *safīr* (zujanje, piskutanje), slični i bliski glasovi ز i س . Oba ova glasa odgovaraju našim glasovima *z* i *s*, samo što su malo oštriji od naših, naročito kad su udvostručeni, naprimjer:

أَسَّسَ – زَعَمُوا – زَاغُوا – سَيُهْزَمُ – مِسْكٌ – مُمَزَّقٌ – وَالسَّمَاءِ

ČETRNAESTI MAHREDŽ:

Vrh jezika, mehko prislonjen uz vrhove gornjih prednjih zuba, predstavlja ishodište glasova ث (s̱) i ذ (ẕ). Nijedan od ovih glasova ne postoji u našem jeziku. Izgovaraju se mehko, tanko i tepavo.

Naprimjer: بَثَّ – فَاثْبُتُوا – ثَلاَثَ – أَذِّنْ – يَذْهَبُ – ذَهَبَ

Glas ظ (*z*), kojeg također nema u našem jeziku, po svojoj zvučnosti je donekle srodan gornjim glasovima ث i ذ, ali se ističe svojom krupnoćom. Pri njegovu izgovoru, veći dio prednjeg dijela jezika pritisne se uz unutrašnju stranu prednjih zuba (*iṭbāk*), a pri tome se, naročito kad je harf udvostručen, propušta prilično piskav i krupan glas.

Naprimjer: وَالظَّالِمُونَ – غَلِيظٌ – يَظْهَرُ – ظَلَمُوا

Treba napomenuti, da se ova tri glasa, s obzirom na srodnost, međusobno uklapaju, i to prema objašnjenju u poglavlju "Idgamu mutedžānisejn". Prema tome, nema međusobnog uklapanja ovih glasova u drugim slučajevima.

Uzmimo za primjer izraz: وَإِذْ زَيَّنَ . U ovom primjeru ذ (*zel*) se ne uklapa u ز (*zē*), iako nam ova dva glasa izgledaju srodna.[1]

Dok se u primjeru إِذْ ظَلَمُوا , glas ذ (*z*) uklapa u glas ظ (*ẓ*), jer su ova dva glasa srodna. Prema tome, ovaj drugi primjer (إِذْ ظَلَمُوا), izgovarat ćemo إِظَّلَمُوا (*izẓalemū*), kao da je ظ udvostručeno, (a ne: *iz ẓalemū*).

1. Međutim, oni su samo naizgled srodni. Ustvari, nisu srodni. Jer je ذ (*z*) zubni (dentalni) suglasnik, a ز (*z*) - piskavi (sibilantni).

PETNAESTI MAHREDŽ:

Unutarnja strana donje usne, priljubljena uz prednje, gornje zube, jeste ishodište glasa ف . Ovaj glas spada u tanke i blage glasove i odgovara našem *f.*

Naprimjer: أُفٍّ – كَفَّ – فَلَمَّا – فِيهِ – نَفَقَةً

ŠESNAESTI MAHREDŽ:

Mjesto među dvjema usnama ishodište je glasova و (*v*), ب (*b*) i م (*m*). Zajedničko im je svojstvo to, što su sva tri tanki glasovi (*istifāleh*).

Od ova tri glasa, naročito treba pripaziti na izgovor glasa و (*v*).

Glas و izgovara se tako, da se obje usne namjeste, kao da će se izgovoriti glas *u*, pa se onda izgovori tanko و . Prema tome, ovaj glas nije naš glas *v*, koji se - kako je poznato - izgovara samo pomoću donje usne, priljubljene za vrhove prednjih gornjih zuba.

Arapski glas و najbliži je glasu *w* (*dvostruko ve*) u engleskom jeziku.

Glas ب (*b*) spada u praskave glasove, kad je sākin (kalkaleh), dok se pri izgovoru glasa م (*m*) zrak propušta kroz nos.

Primjeri:

أُمٌّ – أُمَمٌ – وَمَا بِكُمْ – أَوَّابٌ – وَرَبِّي – مُنِيبٌ

Treba naglasiti da je sasvim pogrešno uklapati glas م sākin u glas و, ili glas م zadržavati pred izgovorom glasa و , kao što se to, poneki put, može čuti u ovim i sličnim primjerima:

عَبَدْتُمْ وَلَا أَنْتُمْ – دِينُكُمْ وَلِيَ – عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ

Isto tako glas م ne odskače u izgovoru pred glasom و ili bilo kojim drugim glasom: أَمْــوَالًا (*emwālen*), لَكُمْ دِينُكُمْ . (Vidi poglavlje: "Izhāri šefevī").

SEDAMNAESTI MAHREDŽ:

Nosna šupljina (*ḫajšūm*) je pomoćno ishodište glasova, koji se pri izgovoru propuštaju kroz nos. To su glasovi م (*m*) i ن (*n*), naročito kad su udvostručeni, ili se, po pravilu, uklapaju u neki sljedeći glas. (Tenvīn, idgāmu me'a-l-gunneh, idgāmu mislejni me'a-l-gunneh, ihfā').

Primjeri:

مِنْ مَرْقَدِنَا – نُورًا وَهُدًى – وَمَنْ يَرِدْ – وَإِنْ كُنْتُمْ

Treba paziti da ne dođe do propuštanja zvuka kroz nos pri izgovoru drugih glasova osim spomenutih, kao što se to može katkada čuti. Svi drugi glasovi moraju biti potpuno čisti od *gunne* (izgovaranja kroz nos).

Primjer:

بِرَبِّ – أَعُوذُ – لِلَّهِ

Zadržavanje na glasovima م i ن , kad su udvostučeni (*mušedded*), nešto je duže nego na drugim udvostručenim glasovima, ali najviše koliko obična dužina (*meddun tabī'ijjun*): أُمٌّ (*ummun*), أَنَّ (*enne*).

Izuzetak čini glas ر (*r*), koji se, udvostručen, izgovara nešto duže od drugih udvostručenih glasova: اَلرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

PODJELA GLASOVA PO DUŽINI TRAJANJA

S obzirom na dužinu trajanja, arapski se glasovi dijele u tri grupe:

1) اَلْحُرُوفُ الآنِيَّةُ (*el-hurūfu-l-ānijjeh*),

2) اَلْحُرُوفُ الزَّمَانِيَّةُ (*el-hurūfu-z-zemānijjeh*),

3) اَلْحُرُوفُ الْبَيْنِيَّةُ (*el-hurufu-l-bejnijjeh*).

PRVA GRUPA:

El-hurūfu-l-ānijjeh, jesu oni glasovi, koji se izgovaraju časovito, trenutno, tj. glas se na njima ne zadržava, pa iz svoga ishodišta oni izađu brzo i odskočno. Tako se ponašaju naročito glasovi: ق , ط , ب , ج i د (što je opširno obrađeno u poglavlju "Kalkaleh").

Primjeri:

وَاقْتَرِبْ – لَمْ تُحِطْ – بِرَبِّ الْفَلَقْ – وَالنَّجْمِ – لَمْ يَلِدْ

U ovu grupu glasova, pored navedenih pet, spadaju još: أ , ك i ت .

Primjeri:

تَبَّتْ – أَكْبَرْ – شَآءْ

Svih **osam** glasova obuhvaćeno je izrazom: أَجِدُكَ قَطَبْتَ , a zbog navedenih svojstava nazivaju se još i *el-hurūfu-š-šedideh* (čvrsti glasovi).

Karakteristika ovih glasova je još i ta, što se trenutno presiječe glas kad se izgovaraju udvostručeno.

Naprimjer:

لِيُحِقَّ الْحَقَّ – أَكَّالُونَ – وَدَّ – يُحَآجُّونَ – وَلْيَطَّوَّفُوا – تَبَّتْ – اتَّقَى

DRUGA GRUPA:

El-hurūfu-z-zemānijjeh su sljedećih **petnaest** glasova:

خ ، س ، ح ، ظ ، ش ، ص ، هـ ، ز ، و ، ض ، غ ، ث ، ي ، ف ، ذ

Zovu se ovako stoga što se ne mogu brzo i istodobno pravilno izgovoriti. Ovi glasovi, dakle, izlaze sporo i blago iz svoga ishodišta.

Primjeri:

أَخْرَجَكُمْ (glas خ), مَغْفِرَةٌ (glas غ),

فَأَسْرِ (glas س), نَحْنُ (glas ح),

وَاغْلُظْ (glas غ i ظ), أُشْدُدْ (glas ش),

وَاصْبِرْ (glas ص), اهْدِنَا (glas هـ),

تَزْدَرِي (glas ز), تَوْبَةٌ (glas و),

وَاضْرِبْ (glas ض), إِثْمٌ (glas ث),

بَيْنَ (glas ي), نَفْقَهُ (glas ف),

اذْهَبْ (glas ذ),

Zbog navedenih svojstava, ovi se glasovi nazivaju još: *hurūfu-r-riḫveh* (slabi, nježni).

Svih ovih petnaest glasova obuhvaćeno je izrazom:

خَسَّ حَظٌّ شَصٌّ هَزٌّ وَضَغْثٌ يَفِدُ

TREĆA GRUPA:

El-hurūfu-l-bejnijjeh su sljedećih **pet** glasova: ل , ن, ع , م , ر, koji su obuhvaćeni izrazom: لِنْ عُمَرُ. Zovu se ovako zato što po dužini trajanja, pri izgovoru, stoje između prve i druge grupe glasova, kao i zato, što im pri ishodištu glas "zamre", prije nego što glasovni organi napuste njihovo ishodište.

Primjeri:

اَلْحَمْدُ (glasovi ل i م), أَنْعَمْتَ (glasovi ن i م), نَعْبُدُ (glas ع),

وَارْزُقْ (glas ر).

U vezi sa gornjom podjelom glasova, a naročito s obzirom na drugu grupu, treba istaknuti, da **nije nikako preporučljivo učiti Kur'an brzo**. Preporučuje se učenje Kur'ana jedino tako, kako će svi glasovi doći do svoga potpunog i pravilnog izražaja (*et-tertīl*), s obzirom na njihova ishodišta i svojstva (*meḫāridžu-l-hurūfi ve sifātuhe-l-lāzimetu ve-l-āriḍah*). Ubrzano učiti Kur'an (*tedvīr*) i brzo (*ḥadr*), može samo osoba, koja je potpuno vješta u pravilima i izgovoru pojedinih glasova i riječi i koja Kur'an mnogo uči. Prema tome, učenje tedžvidskih pravila, bez njihove trajne i savjesne primjene, skoro je bez svrhe. U tome smislu kaže i imami Džezerija, između ostalog: "Ve lejse bejnehū ve bejne terkihī illā rijāḍatumri'in bi fekkih" (Nema koristi učiti samo pravila tedžvida, ako se neće mnogo i vježbati).

MEĐUGLAS *E/A*

Kako je poznato, u arapskom jeziku postoje tri, odnosno četiri kratka samoglasnika, koji se obilježavaju posebnim znakovima. Te znakove Arapi nazivaju *harekeh*, a stavljaju ih iznad, odnosno ispod suglasnika.

Ti su znakovi:

1) — (*fethah*), za kratko *e*, odnosno *a*;

2) — (*dammeh*), za kratko *u*

3) — (*kesreh*), za kratko *i*.

Poznato je dalje, da znak *fethah* (—) služi za kratko *e*, kad stoji iznad običnog suglasnika; dok taj isti znak služi za kratko *a*, kad stoji iznad jakog suglasnika.

Postoji međutim, - i to samo u izgovoru (*es-semā'ijj*) a ne i u pismu, - kratki samoglasnik, koji se izgovara između kratkog *e* i kratkog *a*, i to tako, da izgovor počne kratkim *e*, a završi kratkim *a*. Skreće se pažnja, da se ovdje ne radi o dva, nego samo o jednom glasu, i to međuglasu (*ea*). Ovaj glas čujemo, kad se u riječi nađe jedan od jakih suglasnika iz grupe *hurufu-l-isti'la* (sadržanih u rečenici خص ضغط قظ), a ispred njega, posredno ili neposredno, harf sa vokalom *fethah* (—).

Primjeri:

واضرب – فاصبر – تختصمون – تنصرون – يقتلون – الْمغضوب –

يظلمون – أطعمهم

Pod ovo pravilo, i to samo na temelju čuvenja od Arapa, potpadaju glasovi ع i ح i to zato, što se i njihova *fetha* izgovara kao *a*, npr. يعلمون – نحن . Ova dva glasa su posebno izdvojena zato - što po

tedžvidskim pravilima i djelima - ne spadaju u jake glasove (*hurūfu-l-isti'lā'*), a njihovu *fethu* Arapi ipak izgovaraju kao kratko *a*.

U vezi sa gornjim izlaganjem o međuglasu *ea* treba naročito napomenuti, da on postoji i na svakom drugom suglasniku sa *fethom*, koji stoji neposredno ispred glasa ل u riječi اَللّٰهُ (*lafzatullāh*), npr.

اَللّٰهُ – تَاللّٰهِ – مِنَ اللّٰهِ – عَلَى اللّٰهِ – إِلَى اللّٰهِ – إِنَّ اللّٰهَ – وَاللّٰهِ

سُنَّةَ اللّٰهِ – اَللّٰهُمَّ

IZGOVOR GLASA ر

حُكْمُ الرَّاءِ

Glas ر (*r*) izgovara se u Kur'anu **krupno** (*tefhīm*) i **tanko** (*terkīk*), zavisno od hareketa na glasu prije njega, neposredno ili posredno, te konačno zavisno i od glasa neposredno iza njega.

Tako ćemo glas ر izgovarati **krupno** u sljedećim slučajevima:

1) kad je na njemu *fetha* ili *damme*, npr.

شَكُورٌ – وَالْكَافِرُونَ – رُكْبَانًا – غَفَرَ – مَرَجَ – رَبَّنَا

2) kad je ovaj glas *sakin*, (bez obzira da li je taj *sukūn* stalni ili nestalni), a prije njega neposredno glas sa *fethom* ili *dammom*, npr.

عَشْرٍ – يُغْفَرْ – وَالْفَجْرِ – وَانْحَرْ – وَنُذُرْ – فَاهْجُرْ – نُكُرْ – يَكْفُرْ

3) kad je ovaj glas *sākin*, a prije njega glas opet *sākin*, ali prije ovog stoji glas sa *fethom* ili *dammom*, npr.

مَا فِي الصُّدُورِ – مِنْ كُلِّ أَمْرٍ – تُرْجَعُ الأُمُورِ – فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

4) kad je ovaj glas *sākin*, a prije njega glas sa nestalnim *kesretom*, npr.

لِمَنِ ارْتَضَى – ارْجِعِي

5) kad je ovaj glas *sākin*, a poslije njega jedan od krupnih (jakih) glasova, bez obzira na to kakvo je *hareke* na ovom jakom glasu, npr.

فِرْقَةٌ – لَبِالْمِرْصَادِ – قِرْطَاسٌ

Isti glas (ر) treba izgovarati **tanko** u sljedećim slučajevima:

1) kad ispred sebe ima *kesreh*, npr.

تُرِيدُونَ – قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ – رِيحٌ – رِجَالٌ

وَفِي الرِّقَابِ – بِالْبِرِّ – مِنْ شَرٍّ

2) kad je ovaj glas *sākin* (stalno kao i nestalno), a prije njega glas sa *kesrom*, posredno ili neposredno, npr.

قَدِيرٌ – بَصِيرٌ – وَأَنْذِرْ – وَاصْطَبِرْ – رَبِّ اغْفِرْ – السِّحْرَ – حِجْرٍ

3) kad je ovaj glas *sākin*, a prije njega *harfu līn*, i to samo ى (*j*), npr.

فِيهَا السَّيْرَ – لاَ ضَيْرَ – خَيْرٌ

Konačno, imamo u Kur'anu samo jedan slučaj izgovora ovog glasa na oba načina, i to u riječi: كُلُّ فِرْقٍ. (Eš-Šu'arā', 63). Ovo zato, što glas ق (*kaf*) spada u jake glasove, a ispod sebe ima *kesreh*.

U vezi sa gore izloženim, treba istaknuti, da se *fetha* glasa ر izgovara (*semā'ijj*) kao kratko *a*:

1) kad iza ovog glasa dođe jedan od jakih glasova, kao i glasovi ح i ع sa znakom *sukūn*, npr.

رَحْمَةٌ – رَعْدٌ – رَطْبٍ

2) kad iza ovog glasa stoji glas ح , خ ili ض sa *kesrom*, npr.

اَلرَّحِيمِ – رَضِيَ – رَحِمَ

3) kad iza ovog glasa stoji pojačan (udvostručen) glas ب (*b*), npr.

رَبَّنَا – رَبُّكَ – رَبِّ

Izuzetno, u sljedeća dva slučaja, *fetha* nad glasom ر izgovarat će se *e*:

وَالرَّبَّانِيُّونَ (El-Ma'ide, 44 i 63),

اَلَمْ نُرَبِّكَ (Eš-Šu'ara', 18).

Inače, *fetha* i ovog, kao i svih običnih glasova, izgovara se kao kratko *e*, npr.

رَدْمًا – رَتِّلْ – رَبْوَةٌ – رَأْيٌ – رَؤُفٌ – رَمْزًا – رَكِبُوا – رَقِيبًا – رَفْرَفٍ

رَصَدًا – رَشَدًا – لاَ رَيْبَ – أَرَهْطِي – يَرَوْنَ

IZGOVOR RIJEČI اَللَّهُ
(*LAFZATULLĀH*)

Udvostručeni glas ل (*l*) u riječi اَللَّهُ , izgovara se na dva načina i to:

1) **krupno**, kad ispred ovog glasa stoji glas sa *fethom* ili *dammom*, npr.

يَهْدِيهِمُ اللَّهُ – هُوَ اللَّهُ

2) **tanko**, kad ispred ovog glasa stoji glas sa *kesrom*, npr.

مِنْ رَوْحِ اللَّهِ – بِسْمِ اللَّهِ – بِاللَّهِ – لِلَّهِ

DRUGI DIO

O DUŽINI GLASOVA
(SAMOGLASNIKA)

VRSTE DUŽINA GLASA
(*Ahkāmu-l-mudūdi ve aksamuha*)

Dužina glasa, pri izgovaranju pojedinih riječi u Kur'anu, dijeli se u dvije grupe:

običnu مَدٌّ طَبِيعِيٌّ (*meddun tabū'ijjun*), i

neobičnu مَدٌّ فَرْعِيٌّ (*meddun fer'ijjun*).

Obična dužina glasa postoji i u našem jeziku. Mi takve glasove nazivamo dugim vokalima i u našem jeziku ih ima pet. U arapskom pak postoje svega **tri** duga vokala: ا (*ā*), اِى (*ī*), اُو (*ū*), i zovu se *hurūfu-l-medd.*

Neobična dužina glasa ne postoji čak ni u arapskom jeziku, u običnom narodnom govoru, niti u književnom jeziku, nego se primjenjuje samo pri izgovaranju pojedinih kur'anskih riječi. Ova dužina traje između dvije i četiri obične dužine. Treba imati na umu da se i ovdje radi o istim vokalima kao i kod obične dužine, samo što se njihova dužina povećava. Svi vokali, koji se izgovaraju duže nego obično, imaju neposredno iza sebe određen glas kao uzročnik njihova dužeg izgovaranja (*sebebu medd*).

Ove dužine imaju razne nazive, koji ovise o vrsti toga uzročnika.

Znak za neobičnu dužinu u Kur'anu je vodoravna vijugava crta, koja stoji iznad harfa, a piše se ovako: . I ovaj znak zove se *medd.*

Što se pak tiče trajanja dužine glasa, postoje tri vrste tih dužina, i to: طُولْ (*tūl*), تَوَسُّطْ (*tevessut*) i قَصْرْ (*kasr*). Ove dužine ćemo, u ovom Tedžvidu, mjeriti običnom dužinom (*meddun tabi'ijjun*), koju imamo i u našem jeziku, naprimjer u riječima: dan, list, šum itd.

SAMOGLASNICI OBIČNE DUŽINE
(*Meddun tabi'ijjun*)

Samoglasnici, kako obične tako i neobične dužine, nastaju od glasova ا , و i ى , kad ovi ni iznad ni ispod sebe, nemaju nikakva znaka (*hareketa* ni *sukuna*), a prije njih stoji harf sa odgovarajućim znakom i to: prije ا (*elifa*) - *fetha* (َ), prije و (*vava*) - *damme* (ُ), a prije ى (*je*) - *kesre* (ِ).

Primjeri:

اَلَّذِي – قُوىٰ – يَصُومُ – يَبْدُو – قَالَ – كَانَ – يَا – فِي – قِيلَ

Sva tri ova samoglasnika (*hurufu-l-medd*) nalaze se u riječi:

آتُونِي (*ā-tū-nī*).

U svakom ovakvom slučaju imamo, dakle, običnu dužinu samoglasnika, odnosno *meddun tabi'ijj*, koja je potpuno jednaka dužini samoglasnika u našim riječima: rad, drag, sin, put i sl.

Običnu dužinu imat ćemo i u spojenoj ličnoj zamjenici za 3. lice jednine muškog roda, koja dolazi samo na kraju riječi, i to onda, kad prije ove zamjenice stoji kratka dužina, (jedan od kratkih vokala): َ (*e/a*), ِ ,(*i*) ili ُ (*u*).

Primjeri:

لَهُ (*lehū*), بِهِ (*bihī*), مَالُهُ (*māluhū*).

• • •

UZROČNICI DUŽINE
(*Sebebu medd*)

Postoje dvije vrste uzročnika neobične dužine nekog samoglasnika.

U prvu vrstu spada *hemze*, koje se piše, bilo u istoj riječi, u kojoj je i samoglasnik, ili kao početni harf sljedeće riječi, npr.

قَالُوٓا ءَإِنَّكَ – وَمَآ أَنْتَ – أُولَٰٓئِكَ – سَآءَ

U drugu vrstu spada stalni i nestalni sakin (*sukūnun lāzimun ve sukūnun ʻāridun*).

Primjeri:

خَالِدِينَ – بَصِيرٌ – مِنَ اللَّهِ – آلْآنَ – حَآجَّ – دَآبَّةٌ

U prva tri primjera, uzročnici dužine su glasovi: ب , ج i ل , dok su u druga tri primjera ti uzročnici glasovi: ه , ر i ن i to samo kad se na ovim i ovakvim riječima predahne ili stane.

• • •

NEOBIČNE DUŽINE
(*Meddovi*)

O običnoj dužini (*meddun tabi'ijjun*) već je bilo govora. Ona traje koliko da izgovorimo jedno *a*.

Što se tiče neobičnih dužina, one se mjere običnom dužinom i traju od 2 - 4 te dužine.[1]

Neobična dužina glasa zove se **medd** (مَدّ), i obilježava se znakom koji stoji iznad harfa i koji se također zove *medd.*

Prema trajanju dužine izgovora jednog samoglasnika, razlikujemo **pet** vrsta meddova (neobičnih dužina):

1. meddun munfesil
2. meddun muttesil
3. meddun lāzim
4. meddun 'ārid
5. meddu līn

Svaku od ovih dužina podrobno ćemo razmotriti i objasniti.

1) MEDDUN MUNFESIL

مَدٌّ مُنْفَصِلٌ

Meddun munfesil bit će, kad iza obične dužine glasa (tj. iza *meddun tabi'ijj*), dođe *hemze* odmah na početku sljedeće riječi, npr.:

قَالُوا ءإِذَا كُنَّا – فِي أَنْفُسِهِمْ – قَالُوا ءأَنْتَ – تُوبُوا إِلَى اللهِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ – مِنَ الأَسْرَى إِنْ – عِبَادًا لَنَا أُولِي – وَرَسُولِهِ إِلَى اللهِ

Ova dužina traje od **dvije** do **četiri** obične dužine.[2]

1. Vremensko trajanje dužina u literaturi se obično naziva terminom *hareke* (kratki vokal). Jedno *hareke* vremenski traje koliko se može podići ili spustiti kažiprst. Obična dužina se sastoji od dva *hareketa.* (Napomena recenzenta)

2. Odnosno četiri *hareketa.* (Recenzenti)

2) MEDDUN MUTTESIL

مَدٌّ مُتَّصِلٌ

Meddun muttesil bit će, kad iza obične dužine glasa dođe u **istoj riječi** *hemze*, naprimjer:

بَرِيٓءٌ – شُرَكَآؤُكُمْ – مِنَ الأَنْبِيَآءِ – جَآءَ

قُرُوٓءٍ – سُوٓءَ – وَجِيٓءَ

Ova dužina traje koliko **četiri** obične dužine i to **obavezno**.[3]

Napomena:

Riječ هٰٓؤُلَآءِ (*hā-ulā'ī*) složena je od dvije riječi i to هَا (*hā*) i أُولَآءِ (*ulā'ī*), iako se piše kao jedna. Prema tome, ova riječca هَا (*hā*), sa početnim *hemzetom* iz sljedeće riječi, sačinjava *meddun munfesil*, a ne *meddun muttesil*, kao što bi se, iz načina njenog pisanja, moglo razumjeti.

Drugi *medd* u ovom izrazu (u riječi أُولَآءِ) je *meddun muttesil*.

Prema tome, prvi *medd* možemo tegliti 2 - 4 obične dužine, dok **drugi *medd* moramo otegnuti koliko četiri obične dužine.**[4]

3) MEDDUN LĀZIM

(مَدٌّ لَازِمٌ)

Meddun lāzim bit će kad iza obične dužine dođe u **istoj riječi** *sukūnun lazim*, tj. stalni sakin.

3. Odnosno četiri *hareketa* i to obavezno. (Napomena recenzenta)

4. Odnosno od dva do četiri *hareketa*, dok drugi medd obavezno traje četiri *hareketa*. (Napomena recenzenta)

Postoje dvije vrste ovog *sukūna* i to: *sukūn* ispod male kružnice ـْ (*muhaffef*) i *sukūn* ispod znaka za udvostručenje glasa ـّ (*musekkal*), npr.:

آلْآنَ (*āl-āne*), وَلَا الضَّآلِّينَ (*ve leḍ-ḍāllīn*),

أَتُحَآجُّونِّي (*e-te'murūnni*), اَلْحَآقَّةُ (*el-hākkatu*)

Ova dužina traje koliko **četiri** obične dužine, i to **obavezno**. [5]

4) MEDDUN ĀRID

(مَدٌّ عَارِضٌ)

Meddun ārid bit će kad predahnemo ili stanemo na riječi koja završava harfom sa jednim *hareketom* ili sa *tenvinom* na ـٌ (*un*) i ـٍ (*in*), a pred tim harfom stoji obična dužina, npr.:

خَالِدُونَ (*ḫālidūn*), نَسْتَعِينُ (*neste'īn*),

تُكَذِّبَانِ (*tukezzibān*), آمِنِينَ (*āminīn*),

بَصِيرٌ (*basīr*), بِبَعِيدٍ (*bi be'īd*).

Ova dužina može trajati koliko:

a) jedna obična dužina (*kaṣr* - قَصْرٌ),

b) 2 - 3 obične dužine (*tevessuṭ* - تَوَسُّطٌ),

c) četiri obične dužine (*ṭūl* - طُولٌ).[6]

Ako se na ovim riječima ne stane, preostaje samo obična dužina (*meddun tabī'ijjun*).

---

5. Odnosno četiri *hareketa* i to obavezno. (Napomena recenzenta)
6. Odnosno a) dva *hareketa* (kasr...)
 b) 2-3 *hareketa* (tevessut...)
 c) četiri *hareketa* (tul...). (Napomena recenzenta)

5) MEDDU LĪN

(مَدٌّ لِينٍ)

Ovu dužinu ćemo imati kad bude و (*vav*) ili ي (*je*) *harfu līn*, a poslije njih u istoj riječi *sukūnun lāzim* ili *sukūnun 'ārid.*

A و i ي bit će *harfu līn*, kad budu *sākin*, a prije njih harf sa *fethom*, npr.

يَوْمْ (*jaūm*), خَوْفٍ (*haūf*),

وَالصَّيْفْ (*ves-sajf*), خَيْرْ (*hajr*),

(ع) عَيْنْ (*'ajn*).

Posljednji je jedini primjer za *meddu līn* sa *sukūni lāzimom.*

Ova dužina (*meddu līn*) traje koliko jedna, ili najviše dvije obične dužine.[7] Međutim, najbolja je obična dužina, jer ovdje ne postoji samoglasnik (*harfu medd*), pa *meddu līn* i nije dužina u smislu drugih neobičnih dužina.

7. Odnosno od dva do četiri *hareketa.* (Napomena recenzenta)

TREĆI DIO

O IDGAMIMA

SLIVANJE (UKLAPANJE) GLASOVA

(*IDGĀM* - إِدْغَامٌ)

Mnogi glasovi u arapskim riječima, bili isti, bliski ili srodni, slivaju se ili uklapaju jedan u drugi, radi blagozvučnosti i lakšeg izgovora.

To slivanje može biti potpuno ili nepotpuno, može biti propraćeno nazalom (izgovaranjem kroz nos) ili bez nazala.

Prema tim načinima izgovora, imamo u tedžvidu, uglavnom, **pet** *idgama* (pet raznih slivanja).

Tih pet idgāma jesu:

1) *Idgāmun me'a-l-gunneh*

2) *Idgāmun bilā gunneh*

3) *Idgāmu mislejn*

4) *Idgāmu mutedžānisejn*

5) *Idgāmu mutekāribejn.*

Osim ovih pet, postoje još dva idgāma u užem smislu i to:

Idgāmu mislejni me'a-l-gunneh i

Idgāmun nākis.

1) IDGĀMUN ME'A-L-GUNNEH

إِدْغَامٌ مَعَ الْغُنَّةِ

(Uklapanje sa nazalom)

Ovaj *idgām* nastupa kad iza glasa ن (*n*), koji stoji kao *sākin* na kraju neke riječi ili iza bilo kojeg *tenvīna*, dođe riječ, koja počinje jednim od četiri sljedeća glasa: ي , م , ن i و , (a koji su sadržani u riječi: يَمْنُو - *jemnū*).

Primjeri:

مَنْ يَعْمَلْ (*men ja'mel*), مِنْ مَآءٍ (*min mā'in*),

مِنْ نُورٍ (*min nūr*), مِنْ وَلِيٍّ (*min velijjin*),

مِنْ وَاقٍ (*min vāk*), لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (*li kavmin ju'minūn*),

هُدًى مِنْ (*huden min*), حِطَّةٌ نَغْفِرْ (*hittatun nagfir*),

Kako dolazi do slivanja kroz nos i do uklapanja jednog glasa u drugi? Kako se izvodi taj proces?

Glas ن (*n*), u ovom slučaju ne izgovara se čisto, tj. ne polazi sa svoga pravog ishodišta, nego odmah zatreperi u nosu, prolazeći kroz nosnu šupljinu, gdje ga sasvim malo zadržavamo, jer stojimo pred ishodištem sljedećeg glasa, u koji ن (*nun*) postepeno i konačno prelazi.

Primjeri:

مَنْ يَعْمَلْ (*men ja'mel*), مِنْ وَلِيٍّ (*min velijjin*).

Zadržavanje na ovom *idgāmu* traje toliko dugo, koliko traje obična dužina.

Slivanje jednog glasa u drugi, uz propuštanje slivenog glasa kroz nos, u svim ovakvim slučajevima vrši se djelomično, pa se ovaj *idgām* stoga i naziva manjkavim (*idgāmun nākis*).

Glas ن (*n*) ima zapravo dva ishodišta i to: prednji dio nepca, kad ga dodiruje vrh jezika, (to je čisto *n*); i nosna šupljina, kroz koju ovaj glas katkada prolazi, (to je nazalno *n*).

U *idgāmi-nākisu*, glas ن (*n*) gubi svoje prvo ishodište, a zadržava drugo. I dok on prolazi kroz nos - što traje koliko jedna obična dužina - mi koristimo ishodište sljedećeg glasa, u koji se *nun* postepeno sliva, da bi taj glas potom potpuno izgovorili.

Primjeri:

مَنْ يَعْمَلْ (*menja'mel*),

مِنْ وَاقٍ (*minvāk*),

لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (*li kavmin'ju'minūn*)

Napomena:

Kako se iz gornjih primjera vidi, kod ovog *idgama* radi se uvijek o dvije riječi, i to: o prvoj, koja završava sa ن (koji je *sākin*), odnosno sa *tenvinom*; i o drugoj, koja odmah slijedi ovu, a počinje jednim od četiri gore spomenuta glasa.

Prema tome, neće biti ovog *idgama* u riječima, kao što su:

اَلدُّنْيَا (*ed-dun ja*), قِنْوَانٌ (*kin vānun*),

صِنْوَانٌ (*sin vanun*), بُنْيَانٌ (*bun jānun*),

jer se ovdje radi samo o jednoj riječi.

Napomena 2.

Nema uklapanja ن (*nuna*) u و (*vav*) ni u dvjema riječima, kojima počinje sura, kao što su:

يٰسٓ وَالْقُرْاٰنِ (*Jā-sīn, Ve-l-Kur'āni...*),

نٓ وَالْقَلَمِ (*Nūn, Ve-l-kalemi...*).

Napomena 3.

Glas م (*m*) ne uklapa se u glas و (*v*), - kao što se to, pogrešno, može čuti od onih osoba koje ne poznaju pravila tedžvida.

Primjeri:

دِينُكُمْ وَلِيَ (*dīnukum ve lije*),

أَمْوَالُكُمْ (*em vālukum*, a ne: *en vālukum*).

Međutim, ako se nađu dva glasa م (*m*), jedan do drugog, (prvi *sākin* a drugi *muteharrik*), onda dolazi do uklapanja, i taj se slučaj zove: *idgāmu mislejni me'a-l-gunneh*, (što je objašnjeno u poglavlju "Idgāmu mislejn").

2) IDGĀMUN BILĀ GUNNEH

إِدْغَامٌ بِلاَ غُنَّةٍ

(Uklapanje bez nazala)

Ovaj *idgām* bit će, kad glas ن *sakin*, ili bilo koji *tenvīn*, dođe pred riječ, koja počinje glasovima ل (*l*) ili ر (*r*).

Primjeri:

مِنْ لَدُنْهُ (izgovara se: مِلَّدُنْهُ - *milledunhu*),

أَنْ رَآهُ (izgovara se: أَرَّآهُ - *erreāhu*),

هُدًى لِلْمُتَّقِينَ (izgovara se: هُدَلِّلْمُتَّقِينَ - *hudelli-l-muttekīn*),

رَؤُوفٌ رَحِيمٌ (izgovara se: رَؤُوفُرَّحِيمٌ - *reūfurrahīm*).

Napomena:

Slivanje prvog glasa u drugi, u svim ovim i ovakvim slučajevima, jeste **potpuno** i bez propuštanja glasa kroz nos, pa se stoga ovaj *idgam* i zove **potpun** (*idgāmun kāmil*).

Nakon slivanja, drugi glas izgovara se udvostručeno, tj. kao da je na drugom glasu *tešdīd*, odnosno kao da se radi o jednoj riječi.

Primjeri:

مِنْ لَدُنْهُ (= مِلَّدُنْهُ),

أَنْ رَآهُ (= أَرَّآهُ) itd.

3) IDGĀMU MISLEJN

إِدْغَامُ مِثْلَيْنِ

(Idgāmu mutemāsilejn)

إِدْغَامُ مُتَمَاثِلَيْنِ

(*Slivanje dvaju istih glasova*)

Ovaj *idgām* imamo, kad se na kraj jedne i na početku druge riječi nađu dva potpuno ista glasa, od kojih je prvi *sākin*, a drugi sa kojim bilo *hareketom.*

Primjeri:

قَدْ دَخَلُوا (= قَدَّخَلُوا).

أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ (= أَنِ اضْرِبِّعَصَاكَ).

إِذْ ذَهَبَ (= إِذَّهَبَ).

Treba napomenuti da se slivanje glasa م (*m*) na kraju jedne, a isti glas na početku sljedeće riječi, zove *Idgāmu mislejni* (*mutemāsilejni*)

me'al-gunneh (Slivanje dvaju istih glasova u jedan, izgovarajući ga kroz nos).

Zadržavanje, pri slivanju dva glasa م u jedan, traje koliko jedna obična dužina.

Primjeri: أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ (= أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ),

لَكُمْ مِنْ (= لَكُمّن),

إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ (= إِلَيْكُمّرْسَلُونَ).

4) IDGĀMU MUTEDŽĀNISEJN

إِدْغَامٌ مُتَجَانِسَيْن

(*Slivanje dvaju srodnih glasova*)

Ovaj *idgām* će biti, kad se nađu u zajedničkom ishodištu (*mahredžun džuz'ijjun*) jedan do drugog dva glasa, srodna po svojim svojstvima, i to prvi *sākin*, a drugi sa *hareketom*, bez obzira da li su oba u jednoj ili u dvije riječi. Prvi glas sliva se potpuno u drugi, tako da se drugi izgovara kao da je udvostručen.

Ovakvih glasova ima **osam**, a podijeljeni su u tri grupe.

U prvu grupu idu glasovi: ط , د , ت ;

u drugu: ظ , ذ , ث ;

dok u treću grupu spadaju: م i ب .

Ovdje se, dakle, radi o slivanju dvaju srodnih glasova, ali pod uvjetom da budu iz iste grupe.

Primjeri:

a) za prvu grupu:

(وَقَالَطَّائِفَةٌ =) وَقَالَتْ طَائِفَةٌ

(أَثْقَلَدَّعَوَا اللَّهَ =) أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ

(عَبَتُّمْ =) عَبَدْتُمْ

b) za drugu grupu:

(إِظَّلَمُوا =) إِذْ ظَلَمُوا

(يَلْهَذَّلِكَ =) يَلْهَثْ ذَلِكَ

c) za treću grupu:

(يَا بُنَيَّ ارْكَمَّعَنَا =) يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا

(U Kur'anu postoji samo ovaj jedan primjer - Hūd, 42).

U svim gornjim primjerima, slivanje je **potpuno** (*idgāmun tāmmun* ili *idgāmun kāmilun*), tj. prvi se glas gubi, a drugi kao da je podvostručen.

Ima, međutim, slučajeva djelomičnog i nepotpunog slivanja (*idgāmun nākisun*), i to samo kod prve grupe, naprimjer:

أَحَطْتُ (*eḥaṭṭu*), بَسَطْتَ (*besaṭṭe*), فَرَّطْتُ (*ferraṭṭu*).

Iako su oba glasa (ط i ت) u ovim primjerima iz iste grupe, slivanje je nepotpuno, jer je prvi glas (ط) jak i krupan, a drugi (ت) običan.

Slivanje se vrši tako, što u izgovoru valja istaknuti jačinu i krupnoću prvog glasa (*iṭbāk, istī'lā*), a ipak ne smije doći do izražaja njegovo svojstvo pucanja (*kalkaleh*).

Treba napomenuti, da se kod treće grupe sliva samo glas ب u م , kad se radi o ovoj vrsti slivanja.

Međutim, kad dođe glas م *sākin* ispred glasa ب sa *hareketom*, onda se ne radi o slivanju ove vrste, nego o zadržavanju prvog glasa

(م) na usnama za jednu običnu dužinu, propuštajući ga kroz nos. To se zadržavanje zove *ihfā'un šefevijjun.*

Primjeri:

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ (*termīhim'bi hidžāretin*)

تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ (*tekīkum'be'sekum*),

أَمْ بِهِ (*em'bihī*).

Vrlo je važno napomenuti, da nema slivanja glasa iz jedne u glas iz koje druge grupe. Tako, naprimjer, nema slivanja glasa ت u glas ث u izrazima:

بَعِدَتْ ثَمُودُ (*be'idet Semūdu*),

كَذَّبَتْ ثَمُودُ (*kezzebet Semūdu*).

kao što nema slivanja ni ذ u د u izrazu: إِذْ دَخَلُوا (*iz dehalū*), kao ni م u ت u izrazu أَلَمْ تَرَ (*elem tere*), itd.

5) IDGĀMU MUTEKĀRIBEJN

إِدْغَامُ مُتَقَارِبَيْنِ

(*Slivanje dvaju bliskih glasova)*

U ovom *idgāmu* radi se o slivanju dvaju glasova, bliskih i po ishodištu i po nekim svojstvima, u jedan glas, s tim da prvi bude *sākin*, a drugi sa *hareketom.*

Ovakvih glasova ima četiri, a dijele se u dvije grupe. U prvu grupu spadaju ق i ك , a u drugu ل i ر .

Prvi se glas uklapa u drugi, a drugi se izgovara kao da je udvostručen, npr.: أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ , a izgovara se kao da je napisano:

أَلَمْ نَخْلُكُّمْ (*elem nahlukkum*).

Za ovo slivanje glasa ق u ك postoji u Kur'anu samo navedeni primjer (El-Murselāt, 20).

Imamo zatim drugu grupu, slivanje glasa ل u ر.

Primjeri:

بَلْ رَفَعَهُ (= بَرَّفَعَهُ - *berrefe'ahu*),

قُلْ رَبِّ (= قُرَّبِّ - *kurrabbi*).

Nema, prema tome, slivanja glasa ك u ق, niti glasa ر u ل.

6) IḪFĀ' - إِخْفَاءٌ
(*Skrivanje ishodišta glasa* ن)

Ihfā će biti kad god glas ن *sākin* ili *tenvīn*, dođe ispred jednog od **petnaest** sljedećih glasova:

ص، ذ، ث، ج، ش، ق، س، ك، ض، ظ، ز، ت، د، ط، ف

Svi ovi glasovi sadržani su kao početna slova riječi u stihu:

صِفْ – ذَا – ثَنَا – جُودَ – شَخْصٍ – قَدْ – سَمَا – كَرَمَا

ضَعْ – ظَالِمًا – زِدْ – تُقَى – دُمْ – طَالِبًا – فَتَرَى

Tako ćemo ih najlakše zapamtiti.

Iḫfā' se izvodi tako, da se ishodište glasa ن *sākina*, kao i glasa ن iz *tenvīna*, izostavi (sakrije) ispred gornjih petnaest glasova, a ostatak njegova izgovora, (njegov glas, zvuk), propustimo kroz nos (*gunneh*), i pri tome se zadržimo toliko, koliko traje jedna obična dužina.

Primjeri:

يُنْفِقُونَ (*jun fikūn*), أُنْزِلَ (*un zile*),

مِنْ قَبْلِكَ (*min kablik*), ءَأَنْذَرْتَهُمْ (*e en zertehum*),

مَرَضٌ فَزَادَ (*meredun fezāde*), إِنْ كُنْتُمْ (*in kuntum*),

جَنَّاتٍ تَجْرِي (*džennātin tedžrī*), يَنْقُضُونَ (*jenkudūne*),

مِنْ شَيْءٍ (*min šej'in*), وَإِنْ تَنْتَهُوا (*ve in ten tehū*),

مِنْكُمْ (*minkum*), حَسْرَةً ثُمَّ (*hasreten summe*),

إِنْ ضَلَّ (*in dalle*), وَلَمَنْ صَبَرَ (*ve lemen sabere*),

مَنْ ذَا الَّذِي (*men zellezī*), أَمْرًا كَانَ (*emren kāne*),

مَنْ ظَلَمَ (*men zaleme*), قَوِيٌّ شَدِيدٌ (*kavijjun šedīd*),

أَفَمَنْ زُيِّنَ (*efemen zujjine*), وَمَنْ دَخَلَهُ (*ve men dehalehu*),

مِنْ طِينٍ (*min tīn*), مَنْطِقَ الطَّيْرِ (*mentikattajr*).

I dužina i kakvoća *ih̲fāa* zavisi o ishodištu i svojstvima pomenutih petnaest glasova. Naime, što je ishodište jednog od tih petnaest glasova dublje (prema resici), to je *ih̲fā* ispred tih glasova duži, npr.:

مِنْ قَبْلُ - *min kablu* (najduži *ihfā*),

مِنْ شَيْءٍ - *min šej'in* (srednja dužina),

جَنَّاتٍ تَجْرِي - *džennātin tedžrī* (najkraća dužina *ih̲fāa*).

Pošto je teško biti dosljedan ovoj podjeli dužine *ih̲fāa*, obično se svi uče jednakom dužinom.

Treba naglasiti i to da se spomenuti glas ن , koji se propušta kroz nos, izgovara **nježno**, tanko ili nešto deblje, od toga zavisno od svojstva jednog od gornjih glasova, koji ga slijede, npr.:

وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ - *Ve in kun tum min kablihi.*

Glas ن u riječima إِنْ كُنْتُمْ je nježan, dok je u riječima مِنْ قَـبْلِهِ nešto deblji.

7) IḤFĀ'UN ŠEFEVIJJUN

إِخْفَاءٌ شَفَوِيٌّ

(Usneni ihfa')

Ovog slučaja dotakli smo se u poglavlju "Idgāmu mutedžānisejn".

Naime, ako dođe glas م *sākin*, ispred glasa ب sa *hareketom*, onda se glas م zadržava na usnama za jednu običnu dužinu, propuštajući glas kroz nos i uklapajući ga u glas ب . To zadržavanje zove se *iḫfā'un šefevijjun* (usneni *ihfā*).

Primjeri:

أَمْ بِهِ (*em bihī*),

تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ (*tekīkum be'sekum*),

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ (*termīhim bi hidžāretin*).

8) IKLĀB - إِقْلاَبٌ

Iklāb je uklapanje glasa ن , kad je *sākin*, kao i takvog glasa iz *tenvīna*, u glas ب , pred kojim budu stajali.

Primjeri:

مِنْ بَعْدِ (= مِمْبَعْدِ),

أَنْبِئْهُمْ (= أَمْبِئْهُمْ),

سَمِيعٌ بَصِيرٌ (= سَمِيعُمْبَصِيرٌ),

تُنْبِتُ (= تُمْبِتُ).

Ovdje se radi o pretvaranju glasa ن u م , i zadržavaju na ovome posljednjem u trajanju obične dužine:

مِن بَعْدِ - *mim ba'di,*

أَنبِئْهُم - *em bi'hum.*

Sa ova posljednja dva poglavlja (*iẖfā* i *iklāb*), završili smo odsjek o slivanju i uklapanju glasova.

ČETVRTI DIO

ZAVRŠNA POGLAVLJA

O TEDŽVIDU

1) IZHĀR - إِظْهَارٌ

Izhār je odvajanje i isticanje glasa ن (*n*), kad je *sākin*, kao i takvog glasa iz *tenvina*, i to kad dođe ispred jednog od **šest** sljedećih grlenih glasova: أ ، ه ، ع ، ح ، غ ، خ

Primjeri:

فَإِنْ أَمِنَ (*fe in emine*),

طَيْرًا أَبَابِيلَ (*tajren ebā bil*),

مِنْهُمْ (*min hum*),

قَوْمٍ هَادٍ (*kavmin hād*),

أَنْعَمْتَ (*en 'amte*)

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ (*sevā'un 'alejhim*),

تَنْحِتُونَ (*ten hitūne*),

غَفُورٌ حَلِيمٌ (*gafūrun halīm*),

أَنْ غَضِبَ (*en gadibe*),

حَلِيمٌ غَفُورٌ (*halīmun gafūr*),

مَنْ خَلَقَ (*men halek*),

مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ (*mu'minetun hajrun*).

Objašnjenje:

Izhār se izvodi tako, što se glas ن izgovori jasno i odsječno, i to na taj način što glas prestane (izađe iz svoga ishodišta), a jezik i dalje - ali samo trenutno - zadržavamo na ishodištu glasa. U takvom slučaju, glas ن ne odskače i ne puca, jer ne spada u glasove iz poglavlja "Kalkaleh".

Taj *izhār* (isticanje, pokazivanje), izvodimo isto tako, kao kad u našem jeziku izgovorimo riječi: "on hoće", "san i java", "jedan golub" itd.

2) IZHĀRUN ŠEFEVIJJUN

إِظْهَارٌ شَفَوِيٌّ

(Usneni iẓhār)

U poglavljima “Idgāmu mislejn” i “Iḫfā’un šefevijjun”, određen je odnos glasa م *sākina* sa drugim glasom م , odnosno glasom ب .

Ovdje treba istaknuti samo to, da se glas م *sākin*, ispred svakog drugog glasa (osim glasova م i ب), izgovara čisto i odsječno, i ne odskače, tj. izgovara se na isti način, kao i glas ن u slučaju *iẓhār*. Isto tako, na ovom glasu (م) ne smije biti zadržavanja pred izgovorom sljedećeg glasa, npr.:

أَلَمْ تَرَ (*elem tere*),

كَيْدَهُمْ فِي (*kejdehum fī*),

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ (*fe dže’alehum ke’asfin*),

إِيلاَفِهِمْ رِحْلَةَ (*īlafihim rihlete*),

أَلَمْ يَجْعَلْ (*elem jedž‘al*),

صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ (*salātihim sāhun*),

وَلاَ أَنْتُمْ عَابِدُونَ (*ve lā entum ābidūne*),

عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ (*alejhim ve led-dāllin*),

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ (*lekum dīnukum ve lije*),

سَمْعُكُمْ وَلاَ (*sem‘ukum ve lā*).

Glas م , u svim spomenutim i sličnim primjerima, izgovara se jasno i odsječno, kao i glas *m* na kraju naših riječi u sljedećim primjerima: “tom prilikom”, “imam knjigu”, “poštujem oca” i tome slično.

Prema tome, ostaje da se kaže, da se odnos glasa م , kad je *sākin* ispred svih glasova - osim م i ب - zove *izhārun šefevijjun*, i da se u tom slučaju م ne smije uklapati u sljedeći glas.

3) KALKALEH - قَلْقَلَةٌ

Kalkaleh je praskanje (pucanje) glasova: ق , ط , ب , ج i د , kad su *sākin* i to u sredini ili na kraju riječi.

Primjeri:

يَقْبَلُ (*jak belu*),

بِرَبِّ الْفَلَقِ (*bi rabbi-l-felek*),

أَطْعَمَهُمْ (*at 'amehum*),

مُحِيطٌ (*muhīt*),

أَبْوَابًا (*eb vāben*),

مُنِيبٌ (*munīb*),

أَلَمْ يَجْعَلْ (*elem jedž'al*),

بَهِيجٌ (*behīdž*),

يَدْخُلُونَ (*jed hulūn*),

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (*lem jelid ve lem juled*).

Kad jedan od spomenutih pet glasova bude *sākin* u sredini riječi, njegovo je praskanje nešto blaže (*kalkaletun ṣugrā*), dok je na kraju riječi to praskanje jače (*kalkaletun kubrā*), npr.:

يَقْبَلُ (*jak belu*), خَلَقْ (*halek*);

أَبْوَابًا (*eb vāben*), مُنِيبْ (*munīb*).

Svih ovih pet glasova, karakterističnih za slučaj *kalkaleh*, sabrani su u izrazu: قُطْبُ جَدٍّ , pa ih tako možemo lakše zapamtiti.

4) DAMIR - ضَمِيرٌ

(Lična zamjenica: هُ - *hu*)

Ova lična zamjenica izgovara se na dva načina:

1) **kratko**, kao هُ (*hu*) ili هِ (*hi*),

2) **dugo**, kao هُ (hū) ili هِ (hī).

Kratko se izgovara, kad prije ove zamjenice stoji jedan od tri duga vokala (ا - *ā*, أُو - *ū*, اِي - *ī*), ili glas *sākin*, npr.:

أَتَاهُ (*etāhu*), أَبُوهُ (*ebūhu*),

فِيهِ (*fīhi*), أَتَوْهُ (*etevhu*),

عَلَيْهِ (*alejhi*), مِنْهُ (*minhu*) itd.

Ako pak pred ovom zamjenicom stoji jedan od kratkih vokala, onda se ta zamjenica izgovara **dugo**, naprimjer:

لَهُ (*lehū*), مَالُهُ (*māluhū*),

بِهِ (*bihī*), رَبُّهُ (*rabbuhū*),

بِإِذْنِهِ (bi iznihī) itd.

Iznimku čini riječ فِيهِ (*fī-hī*) u izrazu: وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا (pri kraju 69. ajeta u suri "El-Furkān"). Naime, u ovom primjeru (فِيهِ), ova zamjenica se - iznimno - izgovara **dugo**, kao da je napisano هِي (فِيهِي).

Treba napomenuti da glas هُ (*hū*), odnosno هِ (*hi*), nije svugdje sastavljena lična zamjenica, nego sastavni glas riječi. U svakom ovakvom slučaju izgovarat će se **kratko**, npr.

مَا نَفْقَهُ (*mā nefkahu*),

لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ (*leillem tentehi*).

5) SEKTEH - سَكْتَةٌ

(*Stanka, momenat šutnje)*

Presijecanje glasa i zadržavanje daha

Izraz *sekteh* u tedžvidu znači: trenutno prekinuti glas, ne prekidajući pri tome i dah.

(Definicija *sekte* na arapskom glasi:

قَطْعُ الصَّوْتِ دُونَ النَّفَسِ - Prekidanje glasa, ali ne i daha!).

Ovakvih slučajeva ima u Kur'anu na četiri mjesta i to:

1) U suri "El-Kehf", na posljednjoj riječi prvog, i na prvoj riječi drugog ajeta: قَيِّمًا ❋ عِوَجًا (*'ivedžen - kajjimen*).

2) U suri "Jā-sīn", u sredini 52. ajeta, i to na riječima مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا (*mim merkadinā - hāzā*).

3) U suri "El-Kijāmeh", 27. ajet, u riječima:
❋ مَنْ رَاقٍ (*men - rāk*).

4) U suri "El-Mutaffifūn", 14. ajet, u riječima: بَلْ رَانَ (*bel rāne*).

Napomena:

Sekteh, u gornja četiri slučaja, izvodi se najviše iz gramatičkih razloga arapskog jezika, ali u prva dva slučaja samo onda kad bi se prešlo preko znaka za stajanje (ط , م) na tim istim riječima. Međutim, s obzirom na postojeće znakove na tim riječima, treba na njima stati, i u tom slučaju nema *sekte.*

PETI DIO

O VAKFU
(ZASTAJANJU)

RAZLOZI I NAČINI ZASTAJANJA NA POJEDINIM RIJEČIMA

Na pojedinim riječima u Kur'anu zastajemo iz jednog od tri razloga i to:

1) ukoliko nestane daha pri učenju,

2) ako na riječi postoji određeni znak za zastajanje,

3) ako se svršava ajet.

Važno je znati, kako se izgovaraju pojedine riječi kad se na njima zastane.

O tome postoje sljedeća pravila:

1) Riječi, koje se svršavaju na *sākin* suglasnik, kao i riječi; koje se svršavaju na jedan od dugih samoglasnika (ا , أُو ili اِي), izgovaraju se pri zastajanju na njima isto kao i pri prelaženju (*vaṣl*).

Primjeri:

وَحَرَّمَ الرِّبَوا (*ve harreme-r-ribā*),

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ (*en'amte 'alejhim*),

تُتْلَى (*tutlā*),

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا (*kālā rabbenā zalemnā enfusenā*),

صَلُّوا (*sallū*),

وَأَنْفِقُوا (*ve enfikū*),

بِمَا أُوتُوا (*bi mā ūtū*).

2) riječi, koje se svršavaju na *tenvīne* ـٌ , (*un*) i ـٍ (*in*), kao i na hareketa ـُ (*u*), ـِ (i) ili ـَ (*e/a*), izgovaraju se pri zastajanju kao da se završavaju *sākinom* (ـْ).

Primjeri:

سَوَآءٌ – سَوَآءْ (*seva'*),

مِنْ جُوعٍ – مِنْ جُوعْ (*min džu'*),

مَا خَلَقَ – مَا خَلَقْ (*ma halek*),

بِرَبِّ النَّاسِ – بِرَبِّ النَّاسْ (*bi rabbi-n-nas*),

وَالْفَتْحُ – وَالْفَتْحْ (*ve-l-feth*).

Izuzetak od ovog pravila čine glasovi و i ي , i to samo onda kad je iznad njih znak *fetha* (َـ).

U slučaju zastajanja na riječima, koje se završavaju ovakvim glasovima, glas و pretvara se u dugo *ū* (وُ), a glas ي u dugo *ī* (يِ).

Primjeri:

إِلَّا هُوَ - إِلَّا هُو (*illā hū*).

وَأَنْ نَتْلُوَ - وَأَنْ نَتْلُو (*ve en netlu*),

إِنْ هِيَ - إِنْ هِي (*in hī*),

مَنْ خَشِيَ - مَنْ خَشِي (*men hašī*) itd.

3) Na riječima, koje se završavaju *tenvinom* ً (*en, an*), zastane se tako, kao da se završavaju na ا (*ā*) obične dužine.

Primjeri:

أَفْوَاجًا = أَفْوَاجَا (*efvādžā*),

تَوَّابًا = تَوَّابَا (*tevvābā*),

ضَبْحًا = ضَبْحَا (*dabhā*),

نَقْعًا = نَقْعَا (*nak'ā*).

Kako se iz gornjih primjera vidi, na kraju svake ovakve riječi napisan je ا (*elif*), koji dođe do izražaja pri zastajanju.

Izuzetak od ovog pravila čine neke riječi, koje se završavaju sa ء (*hemzetom*), kao što su:

بِنَاءً = بِنَائَا (*binā-ā*),

سَوَاءً = سَوَائَا (*sevā-ā*),

سُوءً = سُوئَا (*sū-ā*),

نِسَاءً = نِسَائَا (*nisā-ā*),

جَزَاءً = جَزَائَا (*džezā-ā*),

مَاءً = مَائَا (*mā-ā*),

ili na ى , kao što je:

هُدًى = هُدَى (*hudā*).

Kako se iz gornjih primjera vidi, u navedenim riječima iza *hemzeta* ne stoji ا (*elif*), a ipak se pri zastajanju izgovaraju tako, kao da taj *elif* postoji.

Ima, međutim, riječi, u kojima iza *hemzeta* stoji ا (*elif*), kao što su: شَيْئًا , هَنِيئًا , مَرِيئًا i slične. U ovim riječima pred *hemzetom* stoji glas يْ ili dugo يِ (*ī*), a osim toga, one se svršavaju na ا (*elif*) sa *tenvinom* ـً (*en*). Ako hoćemo na njima zastati, ukida se *tenvīn*, a *elif* se onda izgovara kao dugo *ā* (ا), npr.

هَنِيئًا - هَنِيئَا (*henī-ā*),

شَيْئًا - شَيْئَا (*šej-ā*).

4) Na riječima, koje se završavaju okruglim ة , (*t*), zastaje se, kao da je napisano ه (*h*), bez obzira koje je *hareke* ili *tenvīn* na tome harfu (odnosno ispod njega).

Primjeri:

وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ = وَيُقِيمُونَ الصَّلَاهْ

أَفْئِدَةً = أَفْئِدَهْ

عُرْضَةً = عُرْضَهْ

حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ = حَدِيثُ الْغَاشِيَهْ

لُمَزَةٍ = لُمَزَهْ

فِي الْحُطَمَةِ = فِي الْحُطَمَهْ

مَوْعِظَةٌ = مَوْعِظَهْ

5) Na riječima اَلظُّنُونَا *ez-zunūnā* (na kraju 10. ajeta u poglavlju "El-Ahzāb"), اَلرَّسُولاَ *er-resūlā* i اَلسَّبِيلاَ *es-sebīlā* (na kraju 66. odnosno 67. ajeta istog poglavlja), te riječi قَوَارِيرَا *kavārīrā* (na kraju 15. ajeta poglavlja "El-Insān") zastaje se na način, koji je opisan pod tačkom 3.

Ako se, međutim, na spomenutim riječima ne zastane, one će se izgovarati kao da na njima ا (*elif*) i ne postoji:

اَلظُّنُونَ *ez-zunūne*,

اَلرَّسُولَ *er-resūle*,

اَلسَّبِيلَ *es-sebīle*,

قَوَارِيرَ *kavārīre*.

Sve ovo vrijedi i za riječ أَنَا (*ene*), gdje god je u Kur'anu napisana, kao i za riječ لَكِنَّا (*lakinne*) na početku 28. ajeta poglavlja "El-Kehf".

Ako se zastane na ovim riječima, onda se *elif* izgovara (dugo *ā*); ako se ne zastaje, onda će se prijeći, kao da *elifa* i nema:

أَنَا (*enā*), لَكِنَّا (*lākinnā*);

أَنَ (*ene*), لَكِنَّ (*lakinne*).

ZNAKOVI ZA ZASTAJANJE

عَلَامَاتُ الْوَقْفِ

Znakovi za zastajanje na nekim riječima u Kur'anu stoje iznad riječi, u toku ajeta, ili na kraju ajeta.

Naprimjer:

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ج – مِنْ رَبِّكَ ط

وَلَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ع

U toku jednog ajeta može biti i više takvih znakova na raznim riječima, npr.

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ط جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ

أَزْوَاجًا ج يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ط لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ج وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۞

Znakovi, koji stoje u Kur'anu na pojedinim riječima, u vezi sa zastajanjem, jesu sljedeći:

ج – قلے – ط – قف – م

zatim:

. – لا – صلے – ق – ص – ز

Konačno imamo znak: ——— , tj. jedno opetovanje triju tačaka, uz koje obično stoji znak ط ili ج . Ako zastanemo na prve tri tačke, ne treba to činiti na druge tri i obratno.

Znak za zastajanje na kraju ajeta je tačka, koja se piše u obliku male kružnice (ه) ili spletene crte u obliku cvijeta (۞), pred kojima ponekad stoji i jedan od gornjih znakova.

Treba naročito napomenuti, da se gornji znakovi razlikuju po svome značaju, u vezi sa zastajanjem, i to kako slijedi:

1) Znak م ukazuje na obavezno zastajanje *vakfun lāzimun*, npr. أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ م

2) قف je također znak za obavezno zastajanje (*el-emru bi-l-vakfi*), npr. بَنِيهَا قف

3) ط znači potrebu zastajanja (*el-vakfu-l-mutlaku*), npr. وَعَلَى سَمْعِهِمْ ط

4) قلى je znak da je na riječi bolje zastati (*el-vakfu evlā*), npr. كَمَآ آمَنَ السُّفَهَاءُ قلى

5) ج znači, također, da je na toj riječi bolje zastati (*vakfun džā'izun*), npr. وَبَرْقٌ ج

6) ز znači da je na riječi bolje prijeći (*vakfun mudževvezun*), npr. يُبْصِرُونَ بِهَا ز

7) ص znači, da je dozvoljeno stati, ali je ipak bolje prijeći (*vakfun murehhasun*), npr. وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ص

8) ق znači, da je bolje prijeći (قِيلَ الْوَقْف), naprimjer: أَطْعَمَهُ ق

9) صلى znači, također, da je bolje prijeći (*el-vaslu evlā*), npr. فَأَحْيَاكُمْ صلى

10) لا (*lā*), kad dođe iznad riječi, u toku ajeta, znači da na toj riječi ne treba zastati; a ako zastanemo, onda tu riječ treba povratiti (ponoviti), na primjer:

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ لا فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ج

Kad pak ovaj znak dođe na kraju ajeta, zastajanje je dozvoljeno:

فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ۚ ❊

Napomena 1.

Ako se, pri nestanku daha, zastane na riječima, iznad kojih stoji jedan od sljedećih znakova: ز , ص , ق ili صلے , onda te riječi ne treba povraćati.

Napomena 2.

U Kur'anu nailazimo često na znak ع (*ajn*) i to samo na kraju ajeta. Ovaj znak služi samo kao napomena da se na kraju takvog ajeta završava jedna misao (jedna logička cjelina), a na početku sljedećeg počinje nova. Prema tome, ovaj znak nam služi kao upozorenje da - pri počinjanju i završavanju učenja, naročito u namazu - vodimo računa o cjelini kur'anskih misli.

Napomena 3.

Svi spomenuti znakovi, u vezi sa zastajanjem, koji stoje na kraju pojedinih riječi u Kur'anu, znače - uglavnom - ono, što u našem jeziku znače: tačka, dvotačka, tačka i zarez i sl. (interpunkcija).

Napomena 4.

U raznim vrstama Mushafa, neki znakovi zamjenjuju druge, i to one koji, uglavnom, imaju isti značaj, naprimjer: قلے mjesto ط , ص i ز mjesto صلے itd.

Napomena 5.

Kad hoćemo zastati na riječi, na kojoj nema nijednog od gornjih znakova za stajanje, treba dobro paziti - kome god je to moguće - da

zastanemo na onoj riječi, gdje se neće bitno okrnjiti ili pokvariti započeta misao, kao i to da prekinutu misao ponovo započnemo tako, da ne krnjimo gramatičku cjelinu riječi.

Evo nekoliko primjera pravilnog i nepravilnog zastajanja i ponovnog nastavljanja učenja:

a) أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ

Pravilno je, za nuždu, zastati na riječi رَبُّكَ , ali je i pravilno ponovno nastaviti od riječi كَيْفَ فَعَلَ . Prema tome, bilo bi nepravilno zastati na riječi كَيْفَ ili فَعَلَ , kao što bi bilo nepravilno ponovno započeti samo رَبُّكَ , iako smo na toj riječi zastali pravilno.

b) رِحْلَةَ الشِّتَاءِ

Ako smo prisiljeni zastati na jednoj od ovih riječi, trebamo to učiniti, ako je moguće, samo na riječi الشِّتَاءِ i da ponovno preuzmemo obje riječi, jer bi inače pokvarili misaonu povezanost ovih riječi:

c) اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الآمِرُونَ

Ako smo prisiljeni, možemo zastati na svakoj od ovih riječi. Međutim, kad nastavljamo, treba svaku od ovih i sličnih riječi otpočeti sa njenim određenim članom (*lāmu-t-ta'rīf*), kao da je napisano, npr: اَلْحَامِدُونَ ، اَلرَّاكِعُونَ itd.

Napomena 6.

Treba znati da u Kur'anu ima mnogo riječi na kojima se ne smije zastajati, budući da one nemaju svoje samostalno značenje, jer stoje uz druge riječi za njihovo cjelovitije razumijevanje.

To su, uglavnom, sljedeće riječi:

أَنْ – إِنْ – إِذْ – إِذَا – إِنَّ – أَنَّ – إِنَّمَا – أَنَّمَا – إِلَى – إِلاَّ – أَلاَّ – أَلاَ

أَنَّى – أَيُّ – أَوْ – إِمَّا – أَمَّا – أَمْ – ثُمَّ – حَاشَ – رُبَمَا – ذَا – سَوْفَ

حَيْثُ – عَنْ – عَلَى – غَيْرُ – فِي – عَمَّ – عَمَّا – فِيمَا – قَدْ – قَبْلَ – كَيْفَ

كَمَا – كُلُّ – كَمْ – لاَ – لَمْ – لَنْ – لِمَ – لَمَّا – لَعَلَّ – لَوْ – لَوْلاَ – مَنْ

مِنْ – لَكِنَّ – بَعْدَ – حَتَّى – مَتَى – مِمَّنْ – مِثْلَ – مَا

Kad prisilno zastanemo na riječi, pred kojom stoji jedna od ovih i sličnih riječci, moramo, kod preuzimanja te riječi, preuzeti obavezno i tu riječcu, npr.

إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ – وَإِذْ آتَيْنَا – إِلاَّ أَنْ قَالُوا – إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ – وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ

ŠESTI DIO

ARAPSKA ABECEDA

ALFABET - حُرُوفُ الْهَجَاءِ

Arapski alfabet ima 28 harfova i svi su konsonanti:

Glas (harf)	Arapski naziv	Odgovara slovu
ء ا	*hemze (elif)*	’(a)
ب	*bā’*	b
ت	*tā’*	t
ث	*ṣā’*	s
ج	*džīm*	dž
ح	*ḥā’*	h
خ	*ẖā’*	ẖ
د	*dāl*	d
ذ	*zāl*	z
ر	*rā’*	r
ز	*zā’*	z
س	*sīn*	s
ش	*šīn*	š
ص	*sād*	ṣ
ض	*ḍād*	ḍ
ط	*ṭā’*	ṭ
ظ	*ẓā’*	ẓ
ع	*‘aīn*	‘
غ	*gaīn*	g
ف	*fā’*	f
ق	*qāf*	q
ك	*kāf*	k
ل	*lām*	l
م	*mīm*	m
ن	*nūn*	n
و	*vāv*	v
ه	*hā’*	h
ي	*jā’*	j

Kad gornji alfabet uporedimo s našom abecedom, vidjet ćemo da mnogi glasovi arapskoga jezika ne postoje u našem jeziku, da su neki približni našim, dok samo neki potpuno odgovaraju našim glasovima.

Svo je to opširno obrađeno u odgovarajućim poglavljima ove knjige.

O VOKALIMA

Rekli smo da su svi harfovi arapskog alfabeta - **konsonanti**.

Ali, da bi se riječi mogle izgovarati, moraju postojati i **vokali**.

Oni se u arapskom tvore pomoću pojedinih konsonanata i posebnih znakova.

U arapskom jeziku ima **šest vokala**, a dijele se u dvije grupe: **kratki** i **dugi**.

KRATKI VOKALI

Kratkih vokala ima tri i to: ـَ (*e/a*), ـِ (*i*), ـُ (*u*).

Kratki vokal zove se *harekeh* (حَرَكَةٌ).

Harf sa kratkim vokalom zove se *muteharrik* (مُتَحَرِّكٌ).

Kratki vokal *e* (*a*) zove se *fethah* (فَتْحَةٌ), a piše se iznad harfa (ـَ).

Kratki vokal *i* zove se *kesreh* (كَسْرَةٌ), a piše se ispod harfa (ـِ).

Kratki vokal *u* zove se *dammeh* (ضَمَّةٌ), a piše se iznad harfa (ـُ).

Primjeri:

كَتَبَ (*ke-te-be*), كُتِبَ (*ku-ti-be*). حَسُنَ (*ha-su-ne*)

Izgovor ovih vokala je kratak, kao u našim riječima: zet, hljeb; naš, čaša; sit, mlin; dud, pun.

Kratki vokal *e* (ـَ) piše se katkada uspravno (ـٰ) i u tom slučaju izgovara se kao dugo *ā*, npr.

هٰذَا (*hā-zā*), رَحْمٰنُ (*rah-mā-nu*).

Isto tako i kratki vokal *i*, kad se piše uspravno, čita se kao dugo *ī*: بِهٖ (*bi-hī*).

SĀKIN - SUKUN

سُكُونٌ - سَاكِنٌ

Harf bez kratkog vokala zove se *sākin* (سَاكِنٌ) i u tom slučaju ima iznad sebe znak u obliku kružića (ـْ), koji se zove *sukūn* (سُكُونٌ).

Primjeri:

قَبْلَ (*kab-le*), بَيْنَ (*bej-ne*).

TENVĪN - تَنْوِينٌ

(Podvostručenje kratkih vokala - nunacija)

Kratki vokal može se podvostučiti i tada se zove *tenvīn*.

Ovo podvostručenje nastaje dodavanjem u izgovoru glasa ن - (*n*) (nunacija). U tom slučaju, kao podvostručeni, kratki vokali pišu se i izgovaraju ovako: ـً (*en/an*), ـٍ (*in*), ـٌ (*un*).

Tenvīn dolazi samo na kraju riječi i izgovara se kratko: *en, in, un.*

Podvostručeno *fetha* (*en*, odnosno *an*) i podvostručeno *ḍammeh* (*un*) pišu se iznad harfa (ـً , ـٌ), a podvostručeno *kesre* (*in*) piše se ispod harfa (ـٍ).

Primjeri:

بَيْتٌ (*bej-tun*), يَوْمًا (*jev-men*),

عِلْمٍ (*il-min*),

DUGI VOKALI

Dugih vokala u arapskom ima također tri: *ā, ī, ū*.

Dugi vokal nastaje od kratkog, ako se iza ovog nalazi jedan od harfova: ا , و ili ي .

Znak *fetha*, sa *elifom* iza sebe, daje dugo *ā* (ـَا);

Znak *kesre*, sa glasom ي iza sebe, daje dugo *ī* (ـِي);

Znak *damme*, sa glasom و iza sebe, daje dugo *ū* (ـُو).

Primjeri:

قَالَ (*kā-le*), قِيلَ (*kī-le*),

دُورٌ (*dū-run*).

Kad izgovorimo jedan dugi vokal (dugo *ā*, dugo *ī* ili dugo *ū*), onda je to vokal obične, normalne dužine, kao u našim riječima: rad, trud, stid itd.

Toliko traje i izgovor arapskih dugih vokala i to predstavlja njihovu običnu, normalnu dužinu. To je mjera, koja nam služi za mjerenje neobičnih dužina, koje su obrađene u ovom Tedžvidu.

Napomena 1.

Dugo *ā*, osobito na kraju riječi, piše se često i sa ى (mjesto *elifa*), npr.

عَلَى (*alā*), ذِكْرَى (*zikrā*),

بَنَيهَا (*benāhā*).

Napomena 2.

Po starom pravopisu Mushafa, dugo *ā* ponekad se piše i sa و (*va-vom*), npr.

صَلوٰةٌ *salātun* (mjesto صَلَاةٌ),

زَكوٰةٌ *zekātun* (mjesto زَكَاةٌ),

رِبوٰ *ribā* (mjesto رِبَا).

OSTALI ZNAKOVI

TEŠDĪD - تَشْدِيدٌ

(pojačanje, udvostručenje)

Jedan konsonant može biti i udvostručen. U tom slučaju, Arapi ne pišu dva harfa, nego samo jedan, a nad njim stave znak za udvostručenje, koji se zove *tešdīd*, a piše se u obliku malog dvostrukog polukruga (ـّ).

Primjeri:

مَدَّ (*medde*), جَدٌّ (*džeddun*).

MEDD - مَدٌّ

Znak za neobičnu dužinu zove se *medd*, a piše se iznad harfa, u obliku izdužene povijene crtice (ـٓ).

Primjeri:

جَاءَ (*džā-e*), حَاجَّ (*hādž-dže*).

Vrste neobičnih dužina posebno su obrađene.

HEMZE - هَمْزَةٌ

Hemze je grleni glas, koji se piše u obliku savijenog *elifa* (ء).

Katkada stoji samo, a katkada mu kao nosilac služi jedan od harfova: ا , و , ى .

U ovom drugom slučaju piše se iznad harfa.

Jedino stoji ispod *elifa*, ako se izgovara sa kratkim vokalom *i*, npr.:

أَبٌ (*e-bun*), أُمٌّ (*ummun*),

إِخْوَةٌ (*ih-ve-tun*), دَأْبٌ (*de'bun*),

بِئْرٌ (*bi'run*), لُؤْلُؤٌ (*lu'lu'un*).

U svim ovim slučajevima imamo *hemze* koje se čita, i ono se zove: هَمْزَةُ الْقَطْعِ

Postoji, međutim, i *hemze*, koje se ne izgovara, preko kojeg se prelazi, i ono se zove: هَمْزَةُ الْوَصْلِ .

Primjeri:

ذَلِكَ الْكِتَابُ (*zalike-l-kitābu*), وَانْظُرْ (*van-zur*),

فِي الْحَيوةِ الدُّنْيَا (*fi-l-hajāti-d-dun'jā*), فَانْتَقَمْنَا (*fentekamna*).

Hemzetu-l-vasli piše se katkada u obliku znaka —, iznad *elifa* (ا), ali se većinom i ne piše.

Ovaj znak zove se صِلَةٌ ili وَصْلٌ .

Ako se ispred هَمْزَةُ الْوَصْلِ nađe dugi vokal, on se čita kratko.

Primjeri:

فِي الدُّنْيَا (*fi-d-dun'jā*), عَلَى الْأَرْضِ (*'ale-l-erdi*).

Pravila o *hemzetu* iznesena su opširno u arapskoj gramatici, pa se pretpostavlja, da đak već dolazi sa tim znanjem, kad pristupa učenju tedžvida.

Ovdje to samo ukratko spominjemo da ukažemo na važnost toga glasa, čiji izgovor, u tedžvidu, igra veliku ulogu.

Sve ove pojedinosti o vokalima i konsonantima, kao i o znakovima za čitanje i pravilan izgovor, predstavljaju temelj arapske gramatike, pa se ni tedžvīd, kao predmet, ne može zamisliti bez njih.

Zato smo im dali posebno mjesto u ovoj knjizi.

SEDMI DIO

O MUSHAFU

GRUPE KONSONANATA NA POČETKU NEKIH SURA

Mnoga poglavlja u Kur'anu počinju pojedinim grupama konsonanata (*harfova*). Njihov izgovor i dužina razlikuju se od izgovora istih harfova u drugim kur'anskim ajetima.

Četrnaest glasova - dakle polovina arapske abecede - zastupljena je, pojedinačno ili grupno, u počecima nekih poglavlja u Kur'anu. Ti glasovi jesu:

ا ، ح ، ر ، س ، ص ، ط ، ع ، ق ، ك ، ل ، م ، ن ، هـ ، ي

Svaki od ovih četrnaest glasova, izuzev *elif*, ima svoje mjesto u pravilima tedžvida, s obzirom na njegov izgovor. Tako glasovi, koji su i latinicom označeni sa dva slova (npr. *ba*, *ta* itd.), imaju običnu dužinu (*meddun tabī'ijjun*), dok svi ostali - izuzev ع - imaju neobičnu obaveznu dužinu (*meddun lāzimun*). Samo glas ع ima dužinu *meddu līna*. Spomenuta neobična dužina dolazi zbog trećeg glasa kao uzročnika neobične dužine (*sebebu medd*) prethodnog *harfu medda*.

Budući da se često griješi pri izgovoru pojedinih harfova, koji stoje na početku određenih poglavlja u Kur'anu, nužno je osvrnuti se posebno na njihov pravilan izgovor, naročito stoga što su oni većinom međusobno vezani, pa ta povezanost iziskuje primjenu određenih tedžvidskih pravila.

Te harfove, (na početku pojedinih kur'anskih sura) treba izgovarati kako slijedi:

1) الم (*Elif-lām-mīm*): = ا (*elif*); لاَمْ *meddun lāzīm*, مِيمْ *meddun lāzīm*; a kad se u izgovoru spoji لاَمْ i مِيمْ , nastaje *idgāmu mislej-*

ni me'a-l-gunneh, i to sve zajedno treba izgovoriti kao da je napisano: اَلِفْلَاّمِّيمْ .

2) الٓمٓصٓ (*Elif-lām-mīm-ṣād*): اَلِفْ , لَامْ i مِيمْ izgovara se kao pod tačkom 1, a صَـــادْ = *meddun lazīm*. Prema tome, čitav sastav treba izgovoriti kao da je napisano: اَلِفْلَاّمِّيمْصَّادْ .

3) الٓر (*Elif-lām-rā*): اَلِفْ i لَامْ kao pod tačkom 1, a رَا (*rā*) = *meddun tabī'ijjun*; dok se u cijelosti izgovara kao da je napisano: اَلِفْلَاّمْرَا.

4) الٓمٓر (*Elif-lām-mīm-rā*): izgovara se kao da je napisano: اَلِفْلَاّمِّيمْرَا

Tedžvidska pravila za izgovor spomenuta su pod tačkama 1 i 3.

5) كٓهٰيٰعٓصٓ (*Kāf-hā-jā-ajn-sād*): كَافْ = *meddun lāzimun*; هَا i يَا = *meddun tabī'ijjun*; عَيْــنْ = *meddu līn*; صَــادْ = *meddun lāzim*. Prema tome, čitav sastav izgovara se kao da je napisano: كَافْهَايَاعَيْنْصَادْ, s tim, što između glasova ن i ص (عَيْنْ i صَادْ) ima *ihfā*.

6) طه (*Ṭā-hā*): طَا i هَا oboje *meddun tabī'ijjun*. Prema tome, cijela ova riječ izgovara se kao da je napisano: طَاهَا

7) طسٓمٓ (*Tā-sīn-mīm*): طَا = *meddun tabī'ijjun*, dok su سِينْ i مِيمْ *meddun lāzim*, s tim što će se glas ن iz riječi سِينْ uklopiti u glas م iz riječi مِــيــمْ , tj. ovdje će biti *idgāmu me'a-l-gunneh*. Prema tome, čitav sastav treba izgovoriti kao da je napisano: طَاسِيمِّيمْ (*tā-sīn mim*).

8) طسٓ (*Tā-sīn*): tedžvidska pravila za izgovor spomenuta su pod tačkom 7 (*meddun tabī'ijjun* i *meddun lāzimun*). Ovaj izraz treba izgovoriti kao da je napisano: طَاسِينْ .

9) يٰسٓ (*Jā-sīn*): يَا - *meddun tabi'ijjun*, سِينْ - *meddun lāzimun*. Čitav sastav treba izgovoriti kao da je napisano: يَاسِينْ

10) صٓ (*Ṣād*): izgovara se kao da je napisano صَادْ (*meddun lazimun*).

11) حٰمٓ (*Ha-mīm*): حَا = *meddun tabī'ijjun*, مِيمْ = *meddun lāzimun*. Čitav sastav treba izgovoriti kao da je napisano: حَامِيمْ

12) حمٓ عٓسٓقٓ (*Hā-mīm-ajn-sīn-kāf*): حم (Izgovor objašnjen pod tačkom 11); عَيْنْ - *meddu līn*; سِينْ i قَافْ - *meddun lāzimun*, s tim što je *ihfa* između izraza عَيْنْ i سِينْ (između glasova ن i س), te između سِينْ i قَافْ (ن i ق). Prema tome, čitav ovaj sastav treba izgovoriti kao da je napisano: حَامِيمْ عَيْنْسِينْقَافْ .

13) قٓ (*Kāf*): قَافْ = *meddun lāzimun*.

14) نٓ (*Nūn*): نُونْ = *meddun lāzimun*.

Svi glasovi, koji su zastupljeni u gornjim izrazima, a pod tačkama 1-14, i koji imaju običnu dužinu (*meddun tabī'ijjun*), obuhvaćeni su izrazom: حَيٌّ طَهُرَ (*hajjun ṭahure*); dok su ostali, u kojih je treći glas uzročnik neobične dužine, svi *meddun lāzimun* (obavezna dužina - četiri obične), a sadržani su u izrazu: نَقَصَ عَسَلُكُمْ . Izuzetak čini glas ع (*ajn*), koji je *meddu līn*.

Svih spomenutih četrnaest glasova sadržani su u riječima:

نَصٌّ حَكِيمٌ قَاطِعٌ لَهُ سِرٌّ

(*Naṣṣun ḥakīmun kāṭi'un lehū sirrun*).

O PISANJU *MUSHAFA* I DANAŠNJEM PRAVOPISU

خَطُّ الْمُصْحَفِ وَخَطُّ الْقِيَاسِ

Da bi bilo sačuvano pismo prvog *Mushafa* (*hattun usmanijjun*), i današnji Mushafi pišu se po uzoru na prvi, bez obzira na kasniji razvoj i pravila arapskoga pisma (*hattu-l-kijas*). Tako je došlo do toga da se neke riječi pišu danas drukčije nego što su napisane u Mushafima. Stoga, - a i zbog nepoznavanja ove činjenice - dolazi ponekad do pogrešnog izgovaranja ovakvih riječi. Da bi i ovakvi izrazi bili izgovoreni pravilno, izrađen je, arapskim abecednim redom, niže navedeni iskaz.

U Mushafima, na primjer, gdje god je ؤ (*vav*) nosilac *hemzeta*, on ujedno služi - ako je to potrebno - i kao dugi vokal *ū*. Zato je na takvim mjestima teško razlikovati dugi vokal od kratkog. Samo dobar arabista, koji razumije tekst Kur'ana, može ovakve riječi pravilno izgovoriti, npr.:

بَدَؤُكُمْ - *bedeūkum* (dugo *ū*), (Tevbe, 13),

يَكْلَؤُكُمْ - *jekleukum* (kratko *u*), (Enbijā, 42),

يَذْرَؤُكُمْ - *jezreukum* (kratko *u*), (Šuara, 11).

(U priloženom Iskazu navedena su samo ona mjesta, gdje se *hemze* nad *vavom* čita dugo, tj. gdje *vav* ujedno služi za oznaku dugog vokala *ū*).

Da bi traženje takvih i sličnih izraza neupućenima bilo olakšano, treba napomenuti da su, pred takve riječi, nužno morale biti ubilježene i druge, koje su odvojene zagradom ( ). Pored toga, stavljeno je ime poglavlja i broj ajeta, u kojem se ta riječ nalazi, (osim riječi, koje se ponavljaju, a za koje je stavljena napomena "gdje god"). Ispuštene su riječi, koje - spajajući se sa drugima - neće biti pogrešno izgovorene.

ABECEDNI ISKAZ KUR'ANSKIH RIJEČI PO NAČINU PISANJA I IZGOVORU

(Hattu-l-Mushafi ve hattu-l-kijāsi)

Red. broj	Napisano خَطُّ الْمُسْحَفِ	Izgovara se خَطُّ الْقِيَاسِ	Sūra	Ājet
		أَ		
1	أَتُنَبِّؤُنَ	أَتُنَبِّؤُونَ	Jūnus	18
2	أَتَوَكَّؤُا	أَتَوَكَّأُ	Tā-hā	18
3	قَالَ اخْسَؤُا	قَالَ اخْسَؤُوا	Mu'minūn	108
4	أَسَاؤُا	أَسَاؤُوا	gdje god	
5	قُلِ اسْتَهْزِؤُا	قُلِ اسْتَهْزِؤُوا	„ „	
6	إِذَا اسْتَأْيَسَ	إِذَا اسْتَيْئَسَ	Jūsuf	110
7	أَفَائِنْ	أَفَئِنْ ili أَفَإِنْ	Enbijā'	34
8	أُولُو	أُلُو	gdje god	
9	أُولَئِكَ	أُلاَئِكَ	gdje god	
10	أُولِى	أُلِى	„ „	
11	إِنِ امْرُؤٌا	إِنِ امْرُؤٌا	Nisā'	176
12	أَنْبَؤُا	أَنْبَاؤُ	gdje god	
13	أَنْبِؤُنِى	أَنْبِؤُونِى	Bekare	31
14	أَنَا	أَنَ	gdje god	

Red. broj	Napisano خَطُّ الْمُصْحَفِ	Izgovara se خَطُّ الْقِيَاسِ	Sūra	Ājet

ب

15	بَاؤُا	بَاؤُوا	gdje god	
16	بَدَؤُكُمْ	بَدَؤُوكُمْ	Tevbe	13
17	بَرِيٓـُٔونَ	بَرِيٓـُٔونَ	Jūnus	41
18	بِرُؤُسِكُمْ	بِرُؤُوسِكُمْ	gdje god	
19	بِرُؤُسِهِمْ	بِرُؤُوسِهِمْ	" "	
20	بُرَءَؤُا	بُرَآءُ	Mumtehane	4

ت

21	لِتَتْلُوَا	لِتَتْلُوَ	Ra'd	30
22	تُؤْوِي	تُؤْوِي	Ahzāb	51
23	تَبَرَؤُا	تَبَرَؤُو	Bekare	167
24	لِتَسْتَوُا	لِتَسْتَوُو	Zuhruf	13
25	تَسْتَهْزِؤُنَ	تَسْتَهْزِؤُونَ	gdje god	
26	تَشَآؤُنَ	تَشَآؤُونَ	" "	
27	تَفْتَؤُا	تَفْتَأُ	Jūsuf	85
28	لَمْ تَطَؤُهُمْ – هَا	لَمْ تَطَؤُوهُمْ – هَا	gdje god	
29	تَظْمَؤُا	تَظْمَأُ	Tā-hā	119
30	تَلْوُا	تَلْوُو	Nisā	135

ج

31	جَآؤُا	جَآؤُو	gdje god	
32	جَزَآؤُ	جَزَآءُ	" "	

Red. broj	Napisano خَطُّ الْمُصْحَفِ	Izgovara se خَطُّ الْقِيَاسِ	Sūra	Ājet
		د		
33	دَاوُدُ	دَاوُودُ	” ”	
		ر		
34	رَؤُفٌ	رَؤُوفٌ	gdje god	
35	الرِّبوَا – الرِّبو	الرِّبَا	” ”	
36	رُؤُسٌ	رُؤُوسٌ	” ”	
		ش		
37	شُرَكَؤُا	شُرَكَاءُ	” ”	13
38	شُفَعَؤُا	شُفَعَاءُ	Rūm	
		ص		
39	الصَّابِؤُنَ	الصَّابِؤُونَ	Mā’ide	69
		ض		
40	الضُّعَفَاؤُا	الضُّعَفَاءُ	gdje god	
		ع		
41	عُلَمَاؤُا	عُلَمَاءُ	” ”	
		ف		
42	فَاْوُا	فَاْوُو	Kehf	16
43	فَادْرَؤُا	فَادْرَؤُو	Ālu Imrān	168
44	فَاقْرَؤُا	فَاقْرَؤُو	Muzzemmil	20
45	فَمَالِؤُنَ	فَمَالِؤُونَ	Vāki‘a	53

Red. broj	Napisano خَطُّ الْمُسْحَف	Izgovara se خَطُّ الْقِيَاس	Sūra	Ājet

ل

45	لاَ أَذْبَحَنَّهُ	لأَذْبَحَنَّهُ	Neml	21
46	لكِنَّا	لكِنَّ	Kehf	38

م

47	مائَةَ	مأَةَ	gdje god	
48	مَذْؤُما	مَذْؤُوماً	A'rāf	18
49	مَسْؤُلاً	مَسْؤُولاً	gdje god	
50	الْمَلَؤُا	الْمَلأُ	" "	
51	مَلاَئه	مَلإِئه	" "	
52	الْمُنْشِؤُنَ	الْمُنْشِؤُونَ	Vāki'a	53
53	الْمَوْؤُدَةُ	الْمَوْؤُودَةُ	Tekvīr	8

ن

54	نَبِّؤُني	نَبِّؤُوني	En'ām	143
55	لَنْ نَدْعُوَا	لَنْ نَدْعُوَ	Kehf	14
56	نَشَؤُا	نَشَاءُ	Hūd	87

و

57	وُرِيَ	وُورِيَ	A'rāf	20
58	إِنَّ وَلِيِّ اللَّهُ	إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ	"	

ي

59	يَؤُسٌ – يَؤُساً	يَؤُوسٌ – يَؤُوساً	gdje god	
60	يَبْدَؤُا	يَبْدَؤُ	" "	

Red. broj	Napisano خَطُّ الْمُسْحَفِ	Izgovara se خَطُّ الْقِيَاسِ	Sūra	Ājet
61	يَتَفَيَّؤُا	يَتَفَيَّأُ	Nahl	48
62	يَتَّكِؤُنَ	يَتَّكِؤُونَ	Zuhruf	34
63	يَدْرَؤُا	يَدْرَأُ	Nūr	8
64	لِيَرْبُوَا	لِيَرْبُوَ	Rūm	39
65	يَسْتَنْبِؤُنَكَ	يَسْتَنْبِؤُونَكَ	Jūnus	53
66	يَسْتَوُنَ	يَسْتَوُونَ	gdje god	
67	لِيَسُؤُا	لِيَسُوؤُو	Isrā’	7
68	يُضَاهِؤُنَ	يُضَاهِؤُونَ	Tevbe	30
69	أَنْ يُطْفِؤُا	أَنْ يُطْفِؤُو	”	32
70	لِيُطْفِؤُا	لِيُطْفِؤُو	Saff	8
71	يَعْبَؤُا	يَعْبَأُ	Furkān	77
72	يَقْرَؤُنَ	يَقْرَؤُونَ	Jūnus	94
73	يَلْوُنَ	يَلْوُونَ	Ālū Imrān	78
74	يُنَبَّؤُا	يُنَبَّأُ	Kijameh	13
75	لِيُوَاطِؤُا	لِيُوَاطِؤُوا	Tevbe	37
76	يَايْئَسِ	يَيْئَسِ	Ra‘d	31

Napomena 1.

Harf ص (*s*) u riječima:

يَبْصُطُ (El-Bekareh, 245),

بَصْطَةً (El-A'rāf, 69),

هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ (Et-Tūr, 37),

بِمُصَيْطِرٍ (El-Gāšijeh, 22)

može se izgovoriti kako je napisan, a može i kao س (*s*):

يَبْسُطُ ، بَسْطَةً ، هُمُ الْمُسَيْطِرُونَ ، بِمُسَيْطِرٍ

Napomena 2.

Izraz بِئْسَ الاسْمُ (El-Hudžurāt, 11) treba izgovoriti kao da je napisano بِئْسَ لِسْمُ (*bi'se lismu*).

Napomena 3.

Prvo *ā*, napisano ـِٕا u riječi مَجْرٖيهَا (Hud, 41), treba izgovoriti sa *imālom* između dugog *ā* i dugog *ē* (*medžrēhā*).

(Vidi Iskaz pojmova i termina: إِمَالَةٌ).

Napomena 4.

Na udvostručenom glasu ن izraza لاَ تَأْمَنَّا (Jūsuf, 11) treba napraviti *išmām* (namjestiti usne za izgovor kratkog vokala *u*) i to prije nego što izgovorimo ا (*ā*) iza toga udvostručenog glasa.

(Vidi u Iskazu pojmova: إِشْمَامٌ).

Napomena 5.

Riječ آمِينْ (*āmīn*) ne spada u tekst Kur'ana, a izgovara se po svršetku sure "El-Fatiha" i to je pravilno.

Nepravilno je, međutim, i pogrešno ovu riječ izgovarati i spajati sa *besmellom*, pred počinjanje učenja sljedeće sure, (kao što se to ponekad može čuti).

Napomena 6.

U izrazu ءَأَعْجَمِيٌّ (Fussilet, 44), drugo *hemze* treba izgovoriti sa olakšanjem (*teshīl*), tj. tako, da ga ne ističemo u njegovu ishodištu, nego blago prelazimo preko njega (تَسْهِيلٌ).

TEHLĪL - TEKBĪR - TAHMĪD

اَلتَّحْمِيدُ - اَلتَّكْبِيرُ - اَلتَّهْلِيلُ

Tehlīl se sastoji od izraza لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ (*lā ilāhe illellāh*);

tekbīr od izraza اَللَّهُ أَكْبَرُ (*Allahu ekber*);

dok se *tahmīd* sastoji od izraza: وَلِلَّهِ الْحَمْدُ (*ve lillahi-l-hamd*), ili اَلْحَمْدُ لِلَّهِ (*el-hamdu lillah*).

Tekbīr je sunnet izgovoriti po svršetku sureta "Ed-Dūha" i tako redom po svršetku svakog sureta do završetka Kur'ana, a.š., tj. do iza svršetka sure "En-Nās".

Lijepo je - kao što se, uostalom, to kod nas i čini - prije *tekbīra* izgovoriti *tehlīl*, a iza *tekbīra* - *tahmīd*. Prema tome, čitav tekst ovog sastava bit će: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اَللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ

(*Lā ilāhe illellāhu vallāhu ekber; Allāhu ekber ve lillāhi-l-hamd*).

SEDŽDEI - TILAVET

سَجْدَةُ التِّلاَوَة

Na četrnaest mjesta u Kur'anu nalazi se znak, gdje treba sedždu učiniti, kad se dotični ājet prouči. Ta sedžda zove se *Sedždetu-t-tilāveti* (sedžda pri učenju Kur'ana).

Ako slušamo učenje Kur'ana, pa čujemo ajet ili riječ, gdje je obilježena ta sedžda, onda smo također dužni sedždu učiniti.

Ako je čovjek bez abdesta u momentu kad čuje ajet, u kojem se nalazi sedžda, onda treba uzeti abdest, pa sedždu učiniti, ili je učiniti kasnije kada bude imao abdest.

Ovu sedždu je vadžib učiniti, a pada se samo jedanput na sedždu (a ne dvaput, kao u namazu).

Kad padnemo na ovu sedždu, treba proučiti ovu dovu:

رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Ko ne zna ove dove, neka prouči tri puta: *Subhāne rabbije-l-ealā*, kao u namazu.

Evo tih četrnaest mjesta u Kur'anu, na kojima se nalazi *sedždei-tilavet*:

1) U suri "El-A'rāf", posljednji ājet (Džuz IX, sahīfa 15), iza riječi:

وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ

2) U suri "Er-Ra'd", ajet 15, Džuz XIII, sahīfa 10), iza riječi:

بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

3) U suri "En-Naḥl", ajet 49-50 (Džuz XIV, sahīfa 11), iza riječi:

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

4) U suri “El-Isrā”, āјeti 107-109 (Džuz XV, sahīfa 12), iza riječi:

وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا

(ili iza posljednjeg, 111. ajeta, nakon završetka sure).

5) U suri “Merjem” āјet 58, (Džuz XVI, sahīfa 8), iza riječi:

خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

6) U suri “El-Hadždž”, āјet 18 (Džuz XVII, sahīfa 14), iza riječi:

إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ

7) U suri “El-Furkān”, āјet 60 (Džuz XIX, sahīfa 4), iza riječi:

وَزَادَهُمْ نُفُورًا

8) U suri “En-Neml”, āјet 25 (Džuz XIX, sahīfa 18), iza riječi:

مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ

ili iza sljedećeg ajeta:

اَللَّهُ لَآ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

9) U suri “Es-Sedžde, āјet 15 (Džuz XXI, sahīfa 15), iza riječi:

وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ

10) U suri “Sād”, āјet 24 (Džuz XXIII, sahīfa 13), iza riječi:

خَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ

ili iza sljedećeg ajeta:

. . . لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ

11) U suri “Fussilet”, āјet 37-38 (Džuz XXIV, sahīfa 19), iza riječi:

وَهُمْ لاَ يَسْئَمُونَ

12) U suri “En-Nedžm”, āјet 62 - posljednji (Džuz XXVII, sahīfa 7), iza riječi:

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا

13) U suri “El-Inšikāk”, āјet 21 (Džuz XXX, sahīfa 9), iza riječi:

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لاَ يَسْجُدُونَ

(ili na kraju sure, iza posljednjeg, 25. ajeta, iza riječi:

لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

14) U suri "El-Alek", u posljednjem, 19. ājetu (Džuz XXX, sahīfa 17), iza riječi:

وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ

DODATAK

NAPOMENA UČAČIMA I SLUŠAČIMA KUR'ANA

Najsretniji čas u životu svakog muslimana i muslimanke je onaj koji proživljuje, kad sva svoja svojstva i sposobnosti stavi u službu Allahu, dž.š. To je ujedno i najveća čast, koja može biti dodijeljena jednom pravovjerniku. Ovdje je riječ posebno o ibadetu u užem smislu, tj. o času kad pravovjerni spozna, makar i djelomično, svoje mjesto u ovome životu i dužnost zahvalnosti, koju kroz cijeli život duguje prema Uzvišenom Stvoritelju. Prema veličini spoznaje o svome položaju u svijetu i prema Tvorcu, ovisi njegov stepen doživljavanja i osjećanja zadovoljstva, koje nastupa u časovima takvog ibadeta, kao i blaženstva, koje proživljuje u takvim časovima čitavo njegovo biće. Jedino u takvim prilikama, njegova se duša uzdiže u beskrajne visine i postepeno dolazi do svoga željenog cilja, našavši tajni put do svoga izvora, sa koga se napaja snagom, potrebnom za normalno održavanje veze između duhovnog i tjelesnog bivstvovanja.

Time što je čovjeku propisao ibadet, Allah, dž.š., ukazao mu je najveću pažnju i čast, koju čovjek može imati. Prema tome, ibadet je samo prividno obaveza, a ustvari, to je najbolja prilika za razvijanje i jačanje čovjekove ličnosti, a naročito njegovih duhovnih mogućnosti i sposobnosti.

U islamu postoji više vidova ibadeta, i to kako onih u širem, tako i onih u užem smislu. Jedan od tih je i **učenje i slušanje Kur'ana**. Da je ovo ibadet, i to trajan i velik, vidi se najbolje iz činjenice, što je valjanost namaza uvjetovana ispravnim učenjem Kur'ana, i to kako za onog koji njegovo značenje razumije, tako i za onog koji ga ne razumije. Osoba koja uči ili sluša Kur'an, a.š., u namazu ili u drugoj prilici, svjesna je da time izgovara uzvišene Allahove riječi, koje sadrže i

uputstva za način života, dostojan pravog čovjeka. Ta svijest ispunjava nas neizmjernim zadovoljstvom, što imamo priliku da i na ovaj način uputimo svoje misli vječnom Tvorcu i Dobročinitelju. U tome smislu postoji izreka Muhammeda, a.s., koja glasi: "U najbolji ibadet mojih sljedbenika spada učenje Kur'ana" (*Efdalu ibādeti ummetī tilāvetu-l-Kur'āni*).

Misija i značaj Kur'ana za čitavo čovječanstvo iskazani su riječima samog Kur'ana: *Ljudi, došao vam je od vašeg Gospodara savjet, lijek srcima, uputa i milost pravovjernima.* (Jūnus, 56)

S obzirom na sve ovo, kao i na samu činjenicu da je to Božiji govor, Kur'an zaslužuje posebnu pažnju i učača i slušača. Ne može se, prema tome, Kur'an - kao ma koja druga knjiga - ni učiti ni slušati, kao što se uopće prema njemu ne možemo odnositi bez potrebne pripreme, određenog stava i dužnog poštovanja. Stoga, za učenje i slušanje Kur'ana, čak i izvan namaza, postoje određeni propisi, odnosno preporuke.

I samo prihvaćanje Kur'ana, a.š., kao Knjige, iziskuje potpunu tjelesnu čistoću kod čovjeka, tj. takvu čistoću, koja se traži i za obavljanje namaza. Ovo isto vrijedi i za slučaj učenja, gledajući u tekst Kur'ana. Što se tiče učenja Kur'ana napamet (ponavljanja), obavezno je da učač bude čist u smislu islamske čistoće, koja se iziskuje (kupanje). U ovome slučaju, uzimanje abdesta nije obavezno, nego samo preporučljivo.

Učaču Kur'ana preporučuje se nadalje prethodno oblačenje čiste odjeće, namirisavanje, posebno čišćenje usta da bi bio odstranjen eventualan neugodan zadah. Treba zatim biti čisto i prikladno mjesto gdje se uči Kur'an; a lijepo je da učač, tom prilikom, bude okrenut prema kibli, da sjedi skrušeno i dostojanstveno, kao i u namazu.

Kur'an možemo učiti i idući, ako smo sigurni da nećemo biti čime ometani.

Učenje Kur'ana treba otpočeti riječima: *Eūzu billāhi mine-š-šejtāni-r-radžīm, Bismillāhi-r-Rahmāni-r-Rahīm.* Ovo vrijedi za učenje, kako u namazu, tako i izvan njega, zatim za učenje s početka, ili od kojeg bilo dijela sure.

Učenje treba biti popraćeno razmišljanjem i sviješću da izgovaramo riječi Svevišnjeg Allaha i da se u tom momentu nalazimo u Njegovoj audijenciji, pred Njegovim veličanstvom. Učaču, koji razumije šta uči, potrebno je da pojedine tekstove ponovi i više puta. Ovo ponavljanje odnosi se na svaki ajet, koji svojim sadržajem, u času učenja, privuče njegovu pažnju. Tako je činio i Muhammed, alejhi-s-selam. Za njega se zna da je jednom prilikom cijelu noć proveo u obnavljanju ajeta: *In tuazzibhum, fe innehum ibāduk; ve in tagfir lehum, fe inneke ente-l-azīzu-l-hakīm* (Ako ih kazniš, oni su Tvoji robovi; a ako im oprostiš, Ti si velik, svemoćan i mudar u svome sveznanju.) (El-Ma'ide, 18). Ovo su činili i drugi veliki ljudi u islamu. Oni su se svojim duhom i osjećajem toliko unosili u učenje i slušanje Kur'ana da su mnogo puta, u takvim prilikama, i svoja lica suzama kvasili. Ovo je osobina plemenitih i razboritih muslimana, o kojoj i sam Allah, dž.š., govori u Kur'anu na više mjesta.

Nije potrebno naročito naglašavati dužnost pokazivanja doličnog poštovanja od slušača za vrijeme učenja i to kako u slučaju prisutnosti učača, tako i onda kad Kur'an slušamo putem radija i sl.

Samo se po sebi razumije, da je Kur'an, i kao Knjiga (*Mushaf*), itekako vrijedan pažnje, koju mu ukazujemo i na taj način što ga držimo na uzdignutom mjestu kad ga nosimo ili odlažemo.

Savremena tehnička sredstva učinila su Kur'an pristupačnim i širokim slojevima naroda. Danas možemo čuti učenje Kur'ana putem radija, sa gramofonskih ploča ili sa magnetofonske trake. Na taj način slušamo i najbolje hafize i karije i divimo se njihovom kira'etu. To nam ujedno omogućava da kontroliramo i svoje znanje, da naučimo ono što nismo znali, a da ispravimo ono što smo pogrešno naučili.

Ta savremena tehnička sredstva, koja nam nauku čine pristupačnom i olakšavaju učenje, velika su blagodat cijelom ljudskom rodu, pa moramo biti zahvalni Allahu, dž.š., na tome daru.

Kad slušamo učenje Kur'ana putem radija, magnetofona ili sa gramofonske ploče, moramo i tada ukazivati dužno poštovanje prema Kur'anu, baš kao da se učač nalazi tu pred nama, u našoj sobi, ili kao da se mi nalazimo u džamiji, gdje slušamo mukabelu.

Jer Kur'an je najveća mu'džiza Alejhisselamova i najljepši dar nama muslimanima, kao i putokaz cijelom čovječanstvu.

Zato pri slušanju uzvišenih kur'anskih riječi, bez obzira odakle one dolaze, moramo biti skrušeni kao u namazu, šutjeti i pratiti učenje. Jer nas Allah, dž.š., upozorava u jednom ajetu, pa kaže:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Kad se uči Kur'an, pažljivo slušajte i šutite, ne biste li (na taj način) stekli Allahovu milost. (El-A'rāf, 203).

Ako pri slušanju Kur'ana, putem radija ili sa ploče, čujemo ajet, gdje ima sedžda, dužni smo i mi sedždu učiniti.

Zato je preporučljivo biti pod abdestom kad slušamo učenje Kur'ana, jer se i slušanje smatra ibadetom.

ISKAZ POJMOVA I TERMINA

U OVOM TEDŽVIDU

آيَةٌ *(ājet):*

Jedna kur'anska rečenica ili izreka; potpuna ili nepotpuna misao, označena u Kur'anu spletenom linijom ili malom kružnicom na kraju.

إِبْدَالٌ *(ibdāl):*

Stavljanje jednog glasa namjesto drugog.

أَحْكَامٌ *(aḥkām)*:

Pravila, propisi (mn. od حُكْمٌ).

أَحْكَامُ التَّجْوِيدِ *(ahkāmu-t-tedžvīd):*

Pravila tedžvida

إِخْفَاءٌ *(iḫfā'):*

Izostavljanje (sakrivanje) ishodišta glasa ن *sākina* ispred određenih glasova, propuštajući ostatak glasa kroz nos.

إِخْفَاءٌ شَفَوِيٌّ *(iḫfāun šefevijj):*

Zadržavanje na usnama glasa م kad je *sākin* ispred glasa ب, propuštajući prvi kroz nos.

إِدْغَامٌ (*idgām*):

Slivanje jednog glasa u drugi.

إِدْغَامٌ بِلاَ غُنَّةٍ (*idgāmun bilā gunneh*):

Slivanje jednog glasa u drugi, bez propuštanja slivenog glasa kroz nos.

إِدْغَامٌ تَامٌّ (*idgāmun tāmmun*):

Potpuno slivanje glasova.

إِدْغَامٌ كَامِلٌ (*idgamūn kāmil*):

Potpuno slivanje glasova.

إِدْغَامُ مُتَجَانِسَيْنِ (*idgāmu mutedžānisejn*):

Slivanje dvaju srodnih glasova u jedan, i to prvog u drugi, a potom izgovaranje drugog udvostručeno.

إِدْغَامُ مُتَمَاثِلَيْنِ (*idgāmu mutemāsilejn*):

= إِدْغَامُ مِثْلَيْنِ

إِدْغَامُ مُتَقَارِبَيْنِ (*idgāmu mutekāribejn*):

Slivanje dvaju bliskih glasova (po ishodištu), i to prvog u drugi, a potom izgovaranje drugog udvostručeno.

إِدْغَامُ مِثْلَيْنِ (*idgāmu mislejn*):

Slivanje dvaju istovjetnih glasova u jedan, pa zatim izgovaranje istog glasa udvostručeno.

إِدْغَامٌ مَعَ الْغُنَّةِ (*idgamun me'a-l-gunneh)*:

Slivanje jednog glasa u drugi, uz propuštanje slivenog glasa kroz nos.

إِدْغَامُ مِثْلَيْنِ مَعَ الْغُنَّةِ (*idgāmu mislejni me'a-l-gunneh)*:

Slivanje dvaju istovjetnih glasova u jedan, pa zatim izgovaranje toga glasa udvostručeno, kroz nos.

إِدْغَامٌ نَاقِصٌ (*idgāmun nākiṣ)*:

Nepotpuno slivanje dvaju glasova.

اِسْتِطَالَةٌ (*istiṭāleh)*:

Duže zadržavanje jezika na *mehredžu* (ishodištu).

اِسْتِعْلاَءٌ (*isti'lā'):*

Krupno izgovaranje glasova, na kojima se *fetha* uči *a*; dugo *a* iza njih uči se krupno.

اِسْتِفَالَةٌ (*istifāleh)*:

Tanko izgovaranje glasa.

إِشْمَامٌ (*išmām)*:

Namještanje usana za izgovor kratkog vokala *u*.

إِطْبَاقٌ (*itbāk)*:

Prislanjanje jezika uz nepce.

إِظْهَارٌ *(izhār):*

Odvajanje glasa ن (neslivanje, neuklapanje) ispred nekih harfova.

إِظْهَارٌ شَفَوِيٌّ *(izhārun šefevijj):*

Usneni izhar - Odvajanje glasa م i njegovo izgovaranje čisto i odsječeno ispred svih drugih glasova, osim م i ب.

إِقْلاَبٌ *(iklāb):*

Uklapanje glasa ن , kad je *sakin*, u glas ب .

إِمَالَةٌ *(imāleh):*

Izgovaranje glasa između dugog *a* i dugog *e*.

انْحِرَافٌ *(inhirāf):*

Življe i sočnije učešće jezika na glasovima ل i ر .

تَجْوِيدٌ *(tedžvīd):*

Nauka o pravilnom učenju Kur'ana.

تَحْمِيدٌ *(tahmīd):*

Izgovaranje riječi *El-hamdulillāh.*

تَدْوِيرٌ *(tedvīr):*

Ubrzano učenje Kur'ana.

تَرْتِيلٌ *(tertīl):*

Polagahno i razgovijetno učenje Kur'ana.

تَرْقِيقٌ (*terkīk*):

Tanko izgovaranje nekog glasa (utančavanje).

تَسْهِيلٌ (*teshīl*):

Olakšavanje jednog glasa pri izgovoru (ublažavanje).

تَشْدِيدٌ (*tešdīd*):

Udvostručavanje glasa u izgovoru, označeno dvostruko spojenom polukružnicom, otvorenom prema gore i stavljenom iznad harfa (ـّ).

تَفْخِيمٌ (*tefhīm*):

Krupno izgovaranje jednog glasa, naročito glasa ر (*r*).

تَكْبِيرٌ (*tekbīr*):

Izgovoriti riječi *Allāhu ekber.*

تَكْثِيرٌ (*teksīr*):

Umnožavanje jednog glasa, ponavljanje glasa sa istog ishodišta.

تَكْرِيرٌ (*tekrīr*):

Treperenje glasova ل i ر , naročito ovog posljednjeg, kad je udvostručen.

تَنْوِينٌ (*tenvīn*):

Podvostručenje kratkih vokala na kraju riječi, dodavanjem u izgovoru glasa ن (nunacija).

تَوَسُّطْ *(tevessuṭ):*

Trajanje glasa koliko dvije do tri obične dužine.

حَدْرٌ *(ḥadr):*

Brzo učenje Kur'ana.

حَرْفٌ *(ḥarf):*

Slovo, glas.

حَرْفُ لِينٍ *(harfu līn):*

Glasovi و i ى , koji se uče mekahno, ako im prethodi glas sa *fethom.*

حَرَكَةٌ *(ḥarekeh):*

Kratki vokal.

اَلْحُرُوفُ الآنِيَّةُ *(el-ḥurūfu-l-ānijjeh):*

Glasovi koji se izgovaraju brzo, trenutno, časovito.

حُرُوفُ الاسْتِعْلاَءِ *(ḥurūfu-l-isti'lā'):*

Sedam glasova koji se krupno izgovaraju (Vidi *isti'la'*).

اَلْحُرُوفُ الْبَيْنِيَّةُ *(el-ḥurūfu-l-bejnijjeh):*

Glasovi koji po svojoj oštrini stoje na sredini između mehkih i čvrstih glasova i čiji zvuk zamre na njihovom ishodištu.

حُرُوفُ الرِّخْوَةِ (ḥurūfu-r-riḫveh):

Slabiji, nježniji glasovi, koji na kraju svoga ishodišta potpuno oslabljeni isteku.

اَلْحُرُوفُ الزَّمَانِيَّةُ (el-hurūfu-z-zemānijjeh):

Glasovi koji se ne mogu brzo, a istodobno i pravilno izgovoriti.

اَلْحُرُوفُ الشَّدِيدَةُ (el-hurūfu-š-šedideh):

Čvrsti glasovi, čiji se zvuk, kad su udvostručeni, prekida.

حُرُوفُ الْمَدِّ (ḥurūfu-l-medd):

Dugi samoglasnici (harfovi: ا , و i ي).

حُكْمٌ (ḥukm):

Pravilo, propis; mn. أَحْكَامٌ .

حُكْمُ الرَّاءِ (hukmur-rā'):

Načini izgovora glasa ر (*r*).

خَطٌّ (ḫaṭṭ):

Pismo, pravopis; rukopis.

خَطٌّ عُثْمَانِيٌّ (ḫaṭṭun 'usmānijj):

Pismo prvog Mushafa, (tzv. "osmansko pismo").

خَطُّ الْقِيَاسِ (ḫaṭṭu-l-kijās):

Kasniji pravopis, današnje arapsko pismo.

خَيْشُومٌ (*hajšūm*):

Nosna šupljina, ishodište nosnog glasa (nazala).

رِوَايَةٌ (*rivājet*):

Predaja, predanje.

سَاكِنٌ (*sākin*):

Harf bez ikakvog *hareketa*, odnosno sa malom kružnicom iznad sebe (ـْ).

سَبَبُ مَدٍّ (*sebebu medd*):

Glas kao uzročnik povećanja dužine dugog vokala.

سَكْتَةٌ (*sekteh*):

Presijecanje glasa i istodobno zadržavanje daha.

سُكُونٌ (*sukūn*):

"Mirovanje" harfa, tj. suglasnik bez ikakvog vokala, ali sa malom kružnicom iznad sebe (ـْ), kao znakom "mirovanje", u tedžvidu *sukūn* znači isto što i *sākin*.

سُكُونٌ عَارِضٌ (*sukūnun 'ārid*):

Nestalni *sukūn*.

سُكُونٌ لاَزِمٌ (*sukūnun lāzim*):

Stalni *sukūn*.

سَمَاعِيّ (*semā'ijj*):

Izgovor "po čuvenju", tj. izgovor jedne riječi ili jednog glasa onako kako ih Arapi izgovaraju.

سُنَّة (*sunnet*):

Običaj, primjer i praksa Muhammeda, a.s.

صِفَة (*sifeh*, ili, - kako se pogrešno izgovara, "sifat"):

Svojstvo (glasa); mn. صِفَاتٌ.

صِفَاتٌ عَارِضَة (*sifatun 'āriḍah*):

Svojstva glasova, koja se (po pravilu) pokažu, kad jedan dođe u vezu s drugim, ili kad dobije neko *hareke*.

صِفَاتٌ لَازِمَة (*sifātun lāzimeh*):

Osnovna svojstva glasova.

صَفِير (*ṣafīr*):

Zujanje, piskutanje glasa.

ضَمَّة (*ḍammeh*):

Kratki vokal *u* (ـُ).

ضَمِير (*ḍamīr*):

Spojena (nenaglašena) lična zamjenica za 3. lice jednine (ه , ـه), koja se izgovara nekad kratko (*hu*, *hi*), a nekad dugo (*hū*, *hī*).

طُولٌ (*ṭūl*):

Dužina glasa, koliko četiri obične dužine.

ظُهُورٌ (*ẓuhūr*):

Potpuno istjecanje glasa iz njegova ishodišta, naročito ako je u opasnosti da se izgubi pred nekim drugim glasom.

غُنَّةٌ (*gunneh*):

Glas, propušten kroz nos (nazal).

اَلْفَتْحُ (*el-fetḥ*):

Otvoreno i tanko izgovaranje glasa.

فَتْحَةٌ (*fetḥah*):

Kratki vokal ـَ (*e/a*).

قِرَاءَةٌ (*kirā'et*):

1. Učenje Kur'ana po pravilima tedžvida;
2. Način učenja Kur'ana;
3. Kirā'et kao predmet.

قَصْرٌ (*kasr*):

Dužina glasa, koliko traje jedna obična dužina.

قَلْقَلَةٌ (*kalkaleh*):

Odskakanje (malo praskanje) nekih glasova pri svršetku njihova izgovora.

قَلْقَلَةٌ صُغْرَى ***(Kalkaletun sugrā):***

Blaže praskanje glasa.

قَلْقَلَةٌ كُبْرَى ***(kalkaletun kubrā)*:**

Jače praskanje glasa.

كَسْرَةٌ ***(kesreh):***

Kratki vokal ـِ (*i*).

لاَمُ التَّعْرِيفِ ***(lāmut-ta'rīf):***

Određeni član اَلْ (*el*).

لَحْنٌ ***(laḥn):***

Greška pri učenju Kur'ana.

لَحْنٌ جَلِيٌّ ***(lahnun dželijj)*:**

Teža greška pri učenju Kur'ana.

لَحْنٌ خَفِيٌّ ***(laḥnun ḫafijj)*:**

Lakša greška pri učenju Kur'ana.

لَفْظَةُ اللَّهِ ***(Lafzatullāh):***

Riječ *Allah*.

مُتَحَرِّكٌ ***(muteharrik)*:**

Harf sa kratkim vokalom.

مُثَقَّلٌ (*musekkal*):

Sukūn (glas bez vokala) ispod znaka za udvostručenje glasa (*tešdida*, ـّ).

مَخْرَجٌ (*mahredž*):

Ishodište glasa, mjesto gdje glas nastaje.

اَلْمَخْرَجُ الْجُزْئِيُّ (*el-mahredžu-l-džuz'ijj*):

Grupno (zajedničko) ishodište više glasova.

اَلْمَخْرَجُ الْكُلِّيُّ (*el-mahredžu-l-kullijj*):

Zasebno (samostalno) ishodište za svaki glas.

مُخَفَّفٌ (*muhaffef*):

Sukūn (glas bez vokala) ispod male kružnice (znaka ـْ).

مَدٌّ (*medd*):

a) dužina glasa;

b) znak na neobičnu dužinu ( ).

مَدٌّ طَبِيعِيٌّ (*meddun ṭabī'ijj*):

Obična dužina glasa.

مَدٌّ عَارِضٌ (*meddun 'āriḍ*):

Neobična dužina glasa, koja nastaje zastajanjem na riječi, a zbog nestalnog *sakina*, iza dugog vokala.

مَدٌّ فَرْعِيٌّ (*meddun fer'ijj):*

Neobična dužina glasa.

مَدٌّ لاَزِمٌ (*meddun lazim)*:

Neobična, obavezna dužina glasa, koja nastaje zbog stalnog *sakina*, iza dugog vokala.

مَدُّ لِينٍ (*meddu līn):*

Neznatno produživanje glasova و i ي kad su u nekoj riječi *sākin*, a prije njih harf sa *fethom*; nastaje kad iza ovakvih glasova bude stalni ili nestalni *sākin*.

مَدٌّ مُتَّصِلٌ (*meddun mutteṣil)*:

Neobična, obavezna dužina vokala, iza kojeg dolazi *hemze* u istoj riječi.

مَدٌّ مُنْفَصِلٌ (*meddun munfesil):*

Neobična dužina vokala, iza kojeg dolazi *hemze*, ali u sljedećoj riječi.

مُشَدَّدٌ (*mušedded):*

Udvostručeni glas.

مُصْحَفٌ (*Mushaf):*

Knjiga Kur'an.

وَاجِبٌ (*vādžib)*:

Dužnost, obaveza.

وَصْلٌ (*vaṣl)*:

Vezivanje dviju riječi, pri čemu se obično u izgovoru izostavlja *hemze*.

وَقْفٌ (*vakf*):

Zastajanje na riječi, prekidajući i glas i dah.

هَمْزَةٌ (*hemzeh*):

Grleni glas, čiji je znak ء

هَمْزَةُ الْقَطْعِ (*hemzetu-l-kat'i)*:

Hemze koje se čita.

هَمْزَةُ الْوَصْلِ (*hemzetu-l-vaslī)*:

Hemze koje se ne čita, preko kojeg se prelazi.

يَمْنُو (*jemnū)*:

Grupa od četiri harfa (ي , م , ن , و) kao uzročnika pojave *idgāmun me'a-l-gunneh.*

D O V A

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي حَمِدَ فِي الْكِتَابِ نَفْسَهُ، وَاسْتَفْتَحَ بِالْحَمْدِ كِتَابَهُ، وَاسْتَخْلَصَ الْحَمْدَ لِنَفْسِهِ، وَجَعَلَ الْحَمْدَ دَلِيلاً عَلَى طَاعَتِهِ، وَرَضِيَ بِالْحَمْدِ شُكْرًا لَهُ مِنْ خَلْقِهِ.

اَلْحَمْدُ لِلَّهِ بِجَمِيعِ مَحَامِدِهِ الْمُوجِبَةِ لِمَزِيدِهِ، اَلْمُؤَدِّيَةِ لِحَقِّهِ، اَلْمُقَدَّمَةِ عِنْدَهُ، اَلْمَرْضِيَّةِ لَهُ، اَلشَّافِعَةِ لِأَمْثَالِهَا. وَنَسْأَلُهُ أَنْ يُصَلِّيَ وَيُسَلِّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ بِأَفْضَلِ الصَّلَوَاتِ كُلِّهَا وَأَنْ يَحْبُوَهُ بِأَشْرَفِ مَنَازِلِ الْجِنَانِ وَنَعِيمِهَا وَشَرِيفِ الْمُنْزِلَةِ فِيهَا يَا كَرِيمُ.

اَللَّهُمَّ إِنَّا عَبِيدُكَ وَأَبْنَاءُ عَبِيدِكَ وَأَبْنَاءُ إِمَائِكَ، مَاضٍ فِينَا حُكْمُكَ عَدْلٌ فِينَا قَضَاؤُكَ، نَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَداً مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ رَبِيعَ قُلُوبِنَا وَنُورَ أَبْصَارِنَا وَشِفَاءَ صُدُورِنَا، وَجِلاَءَ أَحْزَانِنَا، وَذَهَابَ هُمُومِنَا وَغُمُومِنَا، وَسَائِقَنَا وَقَائِدَنَا إِلَيْكَ وَإِلَى جَنَّاتِكَ جَنَّاتِ النَّعِيمِ، وَإِلَى دَارِكَ دَارِ السَّلاَمِ، مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ، بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

اَللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا شِفَاءً وَنُوراً وَهُدًى وَرَحْمَةً. اَللَّهُمَّ ذَكِّرْنَا مِنْهُ مَا نَسِينَا وَعَلِّمْنَا مِنْهُ مَا جَهِلْنَا، وَارْزُقْنَا تِلاَوَتَهُ عَلَى النَّحْوِ الَّذِي يُرْضِيكَ عَنَّا، وَاجْعَلْهُ لَنَا حُجَّةً يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.

اَللَّهُمَّ لاَ تَجْعَلْ لَنَا ذَنْبًا إِلاَّ غَفَرْتَهُ، وَلاَ هَمًّا إِلاَّ فَرَّجْتَهُ، وَلاَ دَيْنًا إِلاَّ قَضَيْتَهُ، وَلاَ مَرِيضًا إِلاَّ شَفَيْتَهُ، وَلاَ عَدُوًّا إِلاَّ كَفَيْتَهُ، وَلاَ غَائِبًا إِلاَّ رَدَدْتَهُ، وَلاَ عَاصِيًا إِلاَّ عَصَمْتَهُ، وَلاَ فَاسِدًا إِلاَّ أَصْلَحْتَهُ، وَلاَ مَيِّتًا إِلاَّ رَحِمْتَهُ، وَلاَ عَيْبًا إِلاَّ سَتَرْتَهُ، وَلاَ عَسِيرًا إِلاَّ يَسَّرْتَهُ، وَلاَ حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ لَكَ فِيهَا رِضًا وَلَنَا فِيهَا صَلاَحٌ إِلاَّ أَعَنْتَنَا عَلَى قَضَائِهَا فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَعَافِيَةٍ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

وَسَلاَمٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

أَحْكَامُ التَّجْوِيدِ

EL-KALEM 25 godina